

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Rakennusperintöavustusten vaikutusten arviointi

Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:3

Rakennusperintöavustusten vaikutusten arviointi

Elina Auri, Juho Nyman, Mikko Valtakari

Ympäristöministeriö

ISBN: 978-952-361-002-6

Kansikuva: Nousiaisten Paistanojan koulun hirsirungon korjaukseen myönnettiin avustusta vuonna 2018. Kuvaaja: Mia Puotunen 2018.

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto / Erja Kankala

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Ympäristöministeriö	tammikuu 2019	
Tekijät	Elina Auri, Juho Nyman, Mikko Valtakari		
Julkaisun nimi	Rakennusperintöavustusten vaikutusten arviointi		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön julkaisu 2019:3		
ISBN PDF	978-952-361-002-6	ISSN PDF	2490-1024
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-002-6		
Sivumäärä	53	Kieli	suomi
Asiasanat	rakennusperintö, kulttuuriympäristö, rakennusperintöavustukset, vaikutukset, valtionavustukset		
Tiivistelmä	<p>Museovirasto ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset myöntävät vuosittain reilut 2 miljoonaa euroa avustuksia, joilla säilytetään arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä osana kansallista kulttuuriperintöä ja tuetaan perinteisten korjausrakentamisen työtapojen säilymistä. Raportissa selvitettiin Museoviraston entistämisasiavustusten ja ELY-keskusten rakennusperinnön hoitoon myönnettävien avustusten kohdentumista ja käyttöä sekä avustusten aikaansaamia vaikutuksia erityisesti taloudellisesta näkökulmasta.</p> <p>Selvityksen tulosten mukaan avustusten selkein lisäarvo syntyy siitä, että kohteita kunnostetaan laadukkaammin ja oikea-aikaisesti. Avustukset lisäävät resursseja kulttuurihistoriallisten kohteiden ylläpitoon, innostavat rakennusten omistajia korjaamiseen sekä edistävät laajempien taloudellisten ja muiden vaikutusten saavuttamista. Kohteen omistajille taloudellisia vaikutuksia syntyy mm. kohteiden käyttöänsä pidentyessä, käyttökustannusten alentuessa sekä erityisesti kohteiden taloudellisen arvon noustessa. Lisäksi avustuksilla vaikutetaan jonkin verran korjausten toteuttajien ja materiaalitoimittajien liiketoimintaan. Laajempia taloudellisia vaikutuksia syntyy mm. säästöinä rakennetun kulttuuriympäristön hoidossa, kun rakennuksia korjataan säännöllisesti ja uudisrakentamiseen ei tarvitse tehdä suuria kertaluontoisia taloudellisia panostuksia.</p> <p>Taloudellisia vaikutuksia keskeisempiä ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja ympäristöjen säilyminen sekä kohteiden laadukkaaseen ylläpitoon liittyvän ymmärryksen, osaamisen ja tarvittavien materiaalien saatavuuden ja jatkuvuuden varmistaminen.</p>		
Kustantaja	Ympäristöministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Miljöministeriet	Januari 2019	
Författare	Elina Auri, Juho Nyman, Mikko Valtakari		
Publikationens titel	Bedömning av konsekvenserna av understöd för vård av byggnadsarvet		
Publikationsseriens namn och nummer	Miljöministeriets publikationer 2019:3		
ISBN PDF	978-952-361-002-6	ISSN PDF	2490-1024
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-002-6		
Sidantal	53	Språk	finska
Nyckelord	byggnadsarv, kulturmiljö, understöd för vård av byggnadsarvet, konsekvenser, statsunderstöd		
Referat	<p>Museiverket och närings-, trafik- och miljöcentralerna beviljar årligen drygt 2 miljoner euro i understöd som bidrar till att bevara både den värdefulla byggda kulturmiljön som en del av det nationella kulturarvet och de traditionella arbetssätten inom reparationsbyggande. I rapporten utreds hur Museiverkets restaureringsbidrag och NTM-centralernas understöd för vård av byggnadsarvet fördelas och används och vilka konsekvenser understöden har särskilt ur ekonomisk synvinkel.</p> <p>Resultaten av utredningen visar att det största mervärdet av understöden uppkommer av att objekt renoveras i rätt tid och renoveringarna håller hög kvalitet. Understöden ökar resurserna för underhåll av kulturhistoriska objekt, uppmuntrar ägarna att låta renovera sina byggnader samt bidrar till mer omfattande ekonomiska konsekvenser och övriga konsekvenser. Ekonomiska konsekvenser för ägarna uppstår bland annat av att objektens livslängd blir längre och driftskostnaderna för objekten minskar, och i synnerhet av att objektens ekonomiska värde stiger. Understöden påverkar också i någon grad affärsverksamheten för materialleverantörerna och de aktörer som genomför renoveringarna. Mer omfattande ekonomiska konsekvenser uppstår bland annat i form av besparingar i vården av den byggda kulturmiljön, i och med att byggnader renoveras regelbundet och det inte finns behov av stora ekonomiska engångsatsningar på nybygge.</p> <p>Viktigare än de ekonomiska konsekvenserna är dock att kulturhistoriskt värdefulla objekt och miljöer bevaras samt att förståelsen av och kunnandet i högklassigt underhåll och en kontinuerlig tillgång till behövliga material säkerställs.</p>		
Förläggare	Miljöministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of the Environment	January 2019	
Authors	Elina Auri, Juho Nyman, Mikko Valtakari		
Title of publication	Assessing the impact of built heritage maintenance grants		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Environment 2019:3		
ISBN PDF	978-952-361-002-6	ISSN (PDF)	2490-1024
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-002-6		
Pages	53	Language	Finnish
Keywords	built heritage, cultural landscapes, built heritage maintenance grants, impact, state subsidies		
<p>Abstract</p> <p>The Finnish Heritage Agency and Centres for Economic Development, Transport and the Environment grant more EUR 2 million per year to support the maintenance of valuable built cultural landscapes as part of the national cultural heritage and to preserve traditional renovation methods. The report investigated the targeting and use of restoration grants from Finnish Heritage Agency and grants from the Centres for Economic Development, Transport and the Environment for the management of architectural heritage, as well as the impacts achieved through the grants, particularly from an economic perspective.</p> <p>According to the results of the report, the most significant added value from the grants is gained when sites are restored in a high quality manner and at the appropriate time. The grants increase the amount of resources available for the maintenance of sites, motivate building owners to renovate buildings and promote the achievement of broader economic and other effects. For property owners, economic effects are generated thanks to the extended useful life of properties, decreased operating costs and, in particular, the increased economic value of properties. The grants also have a slight impact on the business operations of material suppliers and the operators carrying out the repairs. Broader economic effects can be seen in the form of cost savings connected to the management of cultural landscapes, as buildings are repaired regularly and large, one-time investments are not necessary.</p> <p>More important than the economic effects are the preservation of culturally valuable sites and environments and the ability to ensure the availability and continuity of the understanding, expertise and materials necessary for the high-quality maintenance of the sites.</p>			
Publisher	Ministry of the Environment		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Esipuhe	9
1 Johdanto	10
2 Selvitystyön aineisto	12
3 Rakennusperintöavustukset – hakeminen, neuvonta ja valvonta	14
4 Myönnetyt rakennusperintöavustukset vuosina 2016–2017	19
4.1 Avustusten myötä toteutetut hankinnat	24
4.2 Avustusten merkitys, vahvuudet ja heikkoudet	26
4.3 Avustusjärjestelmän vahvuudet	28
4.4 Avustusjärjestelmän pullonkaulat ja kehittämistarpeet	29
5 Rakennusperintöavustusten vaikutukset	31
5.1 Korjauksen aikaiset vaikutukset	31
5.2 Korjauksesta seuraavat vaikutukset	33
5.3 Vaikutuksia kuvaava malli	37
6 Johtopäätökset ja esille nousseet kehittämistarpeet	41
6.1 Rakennusperintöavustusten vaikutukset	41
6.2 Rakennusperintöavustusjärjestelmä	45
Liite 1. Lista organisaatioista, joiden edustajia haastateltiin selvitykseen	48
Liite 2. Sähköinen kysely	49

Esipuhe

Kulttuuriympäristö muodostaa merkittävän osan kansallisvarallisuudestamme. Rakennetun ympäristön hyvä hoito ja ylläpito nostavat kansallisomaisuuden arvoa, lisäävät alueiden elinvoimaisuutta ja tukevat kestävästä kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Kulttuuriympäristön hoito vaatii taloudellista panostusta. Rakennusperinnön hoidon tueksi tarkoitetut julkiset avustukset ja niiden myötä saatu neuvonta ovat kohteiden omistajille tärkeä tuki ja kannustin rakennusten korjaamiseen. Avustusten vaikutukset kertautuvat alueilla muun muassa työllistävinä hankkeina ja osaamista kartuttavana tietovarantona. Julkiset avustukset toimivat parhaimmillaan myös strategisena työkaluna, jonka avulla julkisyhteisöt voivat osaltaan kantaa vastuuta siitä, että kulttuuriympäristö saadaan entistä vetovoimaisemmaksi lisäämään maakuntien elinvoimaisuutta.

Tämä selvitys on osa valtakunnallisen Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020 toimeenpanosuunnitelman toteuttamista. Strategian tavoitteiden mukaisesti julkishallinnon tulee vastata omalta osaltaan kulttuuriympäristön hoidon ja suojelun resursseista ja taloudellisten kannustimien tulee tukea kulttuuriympäristön kunnossapitoa. Tällä hankkeella selvitettiin, millaisia suoria ja epäsuoria vaikutuksia ympäristöministeriön ja Museoviraston rakennusperinnön hoitoon myöntämällä valtionavustuksilla on.

Selvitystyön tekivät Elina Auri, Juho Nyman ja Mikko Valtakari MDI Public Oy:ssä. Selvitystyön suunnitteluun ja ohjaukseen sekä raportin laatimiseen ovat osallistuneet Harri Metsälä Museovirastosta, Juhani Hallasmaa Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, Sara Honkaniemi ja Mari Voutilainen ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksesta sekä Hanna Hämäläinen, Tuija Mikkonen ja Laura Valkonen ympäristöministeriöstä. Raportin viimeistelivät Matleena Haapala, Hanna Hämäläinen ja Tuija Mikkonen ympäristöministeriössä. Hankkeen rahoitti ympäristöministeriö.

Raportti osoittaa rakennusperintöavustusten laajat, positiiviset vaikutukset. Toivottavasti taloudellisilla kannustimilla voidaan tukea kulttuuriympäristön vetovoimaisuutta ja kestävä kehitystä jatkossa nykyistäkin enemmän.

Tuija Mikkonen, ympäristöneuvos

1 Johdanto

Hyvin hoidettu rakennettu kulttuuriympäristö lisää ympäristön ja alueen viihtyisyyttä sekä houkuttelevuutta niin asukkaiden, matkailijoiden kuin yritysten näkökulmasta. Monilla alueilla kulttuuriympäristö on tärkeä identiteetin elementti sekä merkittävä osa rakennettua omaisuutta, jonka säilyvyys on tärkeä tekijä myös kansallisesta kulttuuripoliittisesta näkökulmasta. Rakennettuun kulttuuriympäristöön kytkeytyy merkittävä määrä alueiden historiaa sekä fyysiseen rakenteeseen sidottua taloudellista arvoa. Erilaisia avustuksia rakennetun ympäristön hoitoon ja ylläpitoon jakavat mm. elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset), Museovirasto, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA sekä Suomen Kotiseutuliitto.

Tässä ympäristöministeriön tilaamassa selvityksessä tutkittiin ELY-keskusten avustuksia rakennusperinnön hoitoon ja Museoviraston entistämisavustuksia. Raportin tekstissä *rakennusperintöavustuksilla* viitataan sekä ELY-keskusten että Museoviraston avustuksiin.

Selvityksessä tarkasteltiin rakennusperintöavustusten

- kohdentumista,
- vaikuttavuutta avustettavien kohteiden kuntoon ja käyttöön sekä
- taloudellista vaikuttavuutta avustuksen kohteena oleville rakennetuille ympäristöille sekä niiden sijaintialueille.

Selvityksessä kartoitettiin, millaisiin kohteisiin ja käyttöön avustusmääräraha on jakaantunut. Lisäksi selvityksellä on tuotettu tietoa avustuksen vaikutuksista avustettavien kohteiden kuntoon ja käyttöön sekä siitä, minkälaisia hyötyjä tästä on seurannut. Selvityksen erityisenä näkökulmana ovat olleet avustusten taloudelliset vaikutukset. Selvityksessä on huomioitu avustusten suorat ja epäsuorat vaikutukset avustuksen kohteena oleville ta-
hoille, rakennetuille ympäristöille sekä kohteiden sijaintialueille. Selvityksessä luotiin malli rakennusperintöavustusten vaikutusten analysoimiseksi.

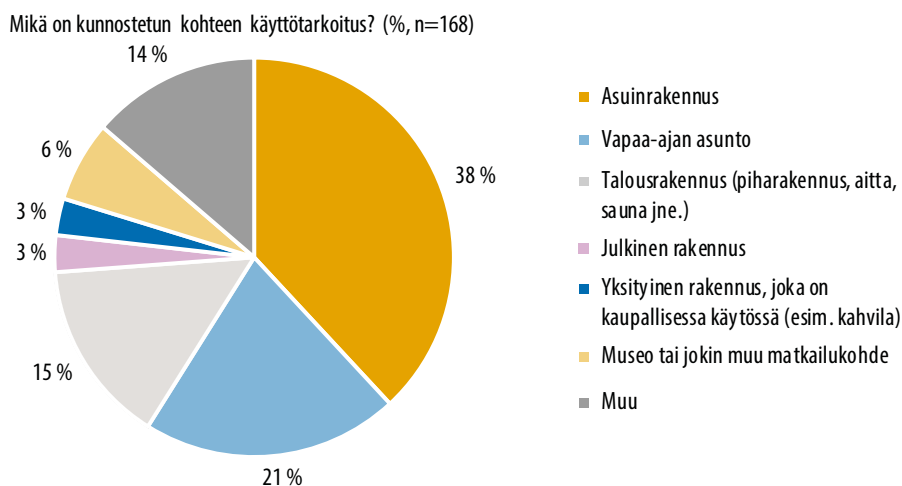
Tämän raportin toivotaan lisäävän ymmärrystä rakennusperintöavustusten positiivista vaikutuksista ja tarpeesta saada avustuksille lisää resursseja. Raportin johtopäätökset ja vaikutusmalli hyödyttävät toivottavasti jatkossa rakennusperintöavustusten kohdentamista sekä avustuksilla aikaansaatuisten vaikutusten seurantaa, osoittamista ja vahvistamista.

2 Selvitystyön aineisto

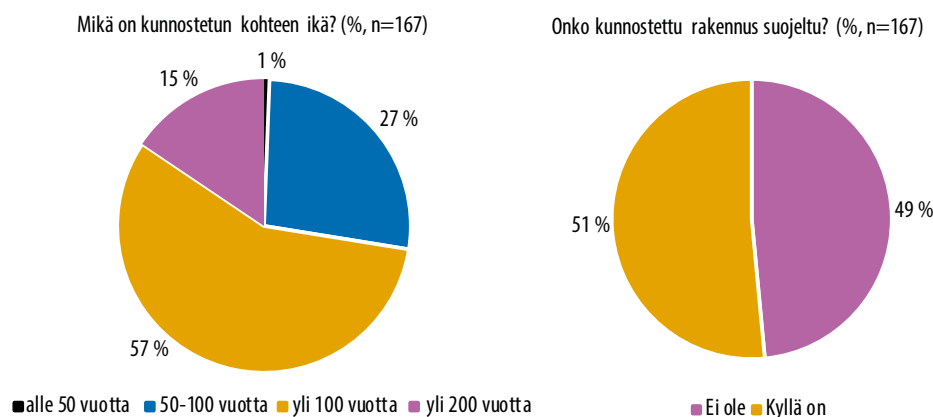
Selvitystyön aineisto on koostunut sekä viranomaisille aiemmin kertyneestä määrällisestä ja laadullisesta aineistosta että selvitystyötä varten kerätystä uudesta aineistosta. Selvityksen lähtöaineistona on ollut ympäristöministeriön koostama tietoaaineisto ELY-keskusten ja Museoviraston myöntämien avustusten määrästä, käytöstä ja kustannuksista vuosilta 2016-2017.

Selvityksen sähköinen kysely lähetettiin kaikille ELY-keskusten ja Museoviraston rakennusperintöavustusta vuosina 2016 ja 2017 saaneille tahoille. Kysely lähetettiin yhteensä 327 henkilön sähköpostiin. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 177 kpl ja näin ollen kyselyn vastausprosentiksi tuli 54 %. ELY-keskuksista avustusta saaneiden osalta vastausprosentti on 52 % (102 vastausta/195 vastaanottajaa) ja Museovirastosta avustusta saaneiden osalta vastausprosentti on 57 % (75 vastausta/132 vastaanottajaa). Kysely toteutettiin 17.8–31.8.2018 välisenä aikana.

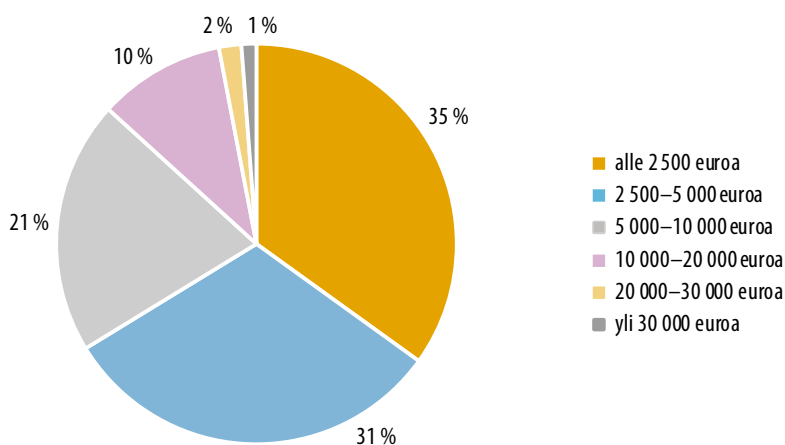
Seuraavista kuvioista käy ilmi kyselyyn vastanneiden henkilöiden kunnostaman kohteen käyttötarkoitus, ikä, onko kohde suojeltu lailla rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010, jäljempänä rakennusperintölaki) tai maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) perustuvalla kaavoituksella sekä saadun avustuksen summa. Rakennusperintölailla suojeltuihin kohteisiin sisältyvät myös edeltäneiden rakennussuojelulain (60/1985) ja kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain (572/1964) aikana suojellut kohteet.

Kuvio 1. Kunnostetun kohteen käyttötarkoitus.

Kuvio 2. Kunnostetun kohteen ikä ja suojele.

Kuvio 3. Saadun avustussumman suuruus.

Selvityksen aikana haastateltiin yhtä Museoviraston, kahdeksaa ELY-keskusten sekä yhtätoista maakuntamuseoiden edustajaa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina puhe-
linhaastatteluina. Lista haastatelluista on raportin liitteenä 1.

3 Rakennusperintöavustukset – hakeminen, neuvonta ja valvonta

Museoviraston entistämisavustukset ja ELY-keskusten avustukset rakennusperinnön hoitoon myönnetään kerran vuodessa. Avustusjärjestelmät ovat samankaltaiset. Museoviraston avustuksia myönnetään ensisijaisesti kohteisiin, jotka on suojeltu rakennusperintölailla tai joiden korjaaminen vaatii erityistä kulttuuri- tai rakennushistoriallista asiantuntemusta ja osaamista. ELY-keskusten avustuksia myönnetään kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen. Taloudellisen avustuksen ohessa kohteiden omistajia ohjataan kunnostamaan kohde oikeilla materiaaleilla ja menetelmillä rakennusperinteitä kunnioittaen.

Museoviraston ja ELY-keskusten rakennusperinnön hoitoon suunnattuja avustuksia jaetaan vuosittain reilun kahden miljoonan euron edestä. Ympäristöministeriö osoittaa ELY-keskuksille vuosittain jaettavan määrärahan, jonka ELY-keskukset jakavat edelleen avustusta hakeneille¹. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa omasta budjetistaan Museovirastolle avustuspäärärahan, jonka Museovirasto vastaavasti jakaa edelleen avustusta hakeneille². Määrärahat eivät kata tarpeita täysimääräisesti. Kaikki avustusta hakeneet eivät saa avustusta ja myönnetyt avustukset ovat usein haettua avustussummaa pienempiä.

Sekä ELY-keskusten että Museoviraston avustukset ovat haettavissa kerran vuodessa ja avustus voi olla enintään 50 % korjaushankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Yleensä avustuksen osuus korjauksen kokonaiskustannuksista on kuitenkin huomattavasti pienempi. Avustusta ei voida käyttää omasta työstä aiheutuviin kustannuksiin, mutta sitä voi saada esimerkiksi materiaali-, palkka- ja kunnostussuunnitelmakustannuksiin.

1 ELY-keskusten myöntämien avustusten rahoitus tulee valtion talousarvioesityksen momentilta 35.20.64.

2 Museoviraston myöntämien avustusten rahoitus tulee valtion talousarvioesityksen momentilta 29.80.52.

ELY-keskukset myöntävät rakennusperinnön hoitoon avustuksia kohteiden omistajille sellaisiin korjauksiin, joilla säilytetään kohteen kulttuurihistoriallisia arvoja. ELY-keskus myöntää avustusta ensisijaisesti kaavalla suojeltuihin rakennuksiin, valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön tai arvokkaaseen maisema-alueeseen kuuluviin kohteisiin sekä muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Avustuksia myönnetään yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen. Kunnat tai muut julkisyhteisöt eivät voi saada ELY-keskuksen avustusta.

ELY-keskusten rakennusperintöavustus on tarkoitettu:

- korjauksiin, joilla edistetään rakennuksen säilymistä (mm. katot, ulkoseinät, perustukset, ikkunat, ovet tai tulisijat)
- rakennuksen pihapiirin tai muun läheisen ympäristön kunnostamiseen
- muihin rakennuksen tai kohteen kunnossapitoa, suojelua tai parantamista edistäviin toimiin.³

Museovirasto puolestaan myöntää entistämisasiavustuksia rakennusperintölailla suojeltujen tai muutoin merkittävien kohteiden kunnostukseen. Edellytyksenä on, että kunnostus vaatii erityistä kulttuuri- tai rakennushistoriallista asiantuntemusta ja osaamista. Avustettavia kohteita voivat olla rakennukset, rakennelmat, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla on merkitystä esim. kulttuurihistorian, rakennustaiteen tai rakennuksen käytön ja siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Avustus voi koskea myös rakennuksen osaa, kiinteää sisustusta taikka rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.

Museoviraston avustusta voidaan myöntää sellaisille yksityishenkilöille ja yhteisöille, jotka ovat kohteen omistajia. Museoviraston avustusta voidaan myöntää myös kunnalle, mikäli kohde on suojeltu rakennusperintölailla.

Museoviraston entistämisasiavustuksilla tuetaan:

- säilyttävää ja palauttavaa korjaamista, jolla edistetään kohteen ja sen kulttuurihistoriallisen arvon säilymistä ja vahvistumista,
- toimenpiteitä, jotka vaativat erityistä asiantuntemusta ja osaamista (ml. restauroinnin ja rakennuskonservoinnin osaamista lisäävät ja hyviä malleja tuottavat korjaukset),

³ Avustukset rakennusperinnön hoitoon, ELY-keskus.fi:
<http://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-rakennusperinnon-hoitoon>

- toimenpiteitä, joilla tuetaan perinteisten tai käsityövaltaisten rakennustapojen säilymistä sekä kulttuurihistoriallisiin kohteisiin soveltuvien korjausmenetelmien ja -materiaalien tuntemisen lisääntymistä,
- säilyttävää korjaamista edistävien restaurointi- ja korjaussuunnitelmien ja selvitysten laatimista.⁴

Sekä ELY-keskusten että Museoviraston myöntämällä avustuksilla säilytetään arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä osana kansallista kulttuuriperintöä ja tuetaan rakennusrestauroinnin työtapojen säilymistä. Vaikka rakennusperintöavustukseen kohdistetut määrärahat ovat pienentyneet, koetaan kulttuuriympäristöstä huolehtiminen tärkeäksi ja kyseiselle avustusmuotoiselle rahoitukselle on selvää kysyntää.

Museovirasto on valinnut vuodesta 2017 lähtien avustettavat kohteet pisteyttämällä hakemukset arvioimalla kohteen arvoa, hankkeen vaikuttavuutta, hankkeen laatua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Maakuntamuseot antavat lausunnot Museoviraston avustuksista alueellisesta näkökulmasta. ELY-keskusten valintaprosessit vaihtelevat. Osa ELY-keskuksista valitsee avustettavat kohteet neuvottelumenettelyssä, jossa alueellinen kulttuuriympäristön yhteistyöryhmä sopii avustusten kausittaisista teemoista, arvottaa kohteet ja sopii avustummäärien suuruudesta. Maakuntamuseoiden asiantuntijat osallistuvat usein myös ELY-keskusten valintaprosesseihin. Jotkin ELY-keskukset ovat ottaneet käyttöön myös Museoviraston käyttämän pisteytystavan tai käyttävät pisteytystä oman päätöksentekonsa tukena. Valintaprosessissa käytävä viranomaisten välinen vuoropuhelu on hyvä tapa jakaa tietoa avustettavista kohteista ja niiden korjaamiseen liittyvistä erityisvaatimuksista.

Avustus ei ole vain rahallinen tuki, vaan siihen kuuluu kiinteänä osana myös viranomaisten antama neuvonta. Neuvontaa annetaan liittyen perinteisiin korjaus- ja rakentamistapoihin eli siihen, millä tavalla rakennuksia kunnostetaan kulttuurihistorialliset arvot säilyttäen kestävästi ja ekologisesti oikeilla materiaaleilla ja metodeilla. Neuvonta ei kuitenkaan korvaa kohteen korjauksen suunnittelua ja rakentajilta vaadittavaa ammattitaitoa, vaan sen rooli on suunnitelmia ja korjausta valvova ja tukeva. Neuvonnan rooli osana avustusta on tärkeä. Sen myötä omistajien tietoisuus kohteen kulttuurihistoriallisista arvoista ja säilyttämisen merkityksestä lisääntyy. Neuvonnan kautta viranomaiset pääsevät vaikuttamaan merkittävien rakennusten ja ympäristöjen kunnostamiseen. Neuvontaa antavat ELY-keskusten, Museoviraston ja maakuntamuseoiden asiantuntijat. Neuvonta tapahtuu pääosin sähköpostitse tai puhelimitse. Erityisesti merkittävimpien kunnostuskohteiden osalta neuvontaa pyritään tekemään myös itse kohteessa. Neuvonnalla tuetaan ja varmistetaan suunnittelijoiden ja rakentajien parhaan ammattitaidon saaminen korjaukseen sekä laadukain mahdollinen työ.

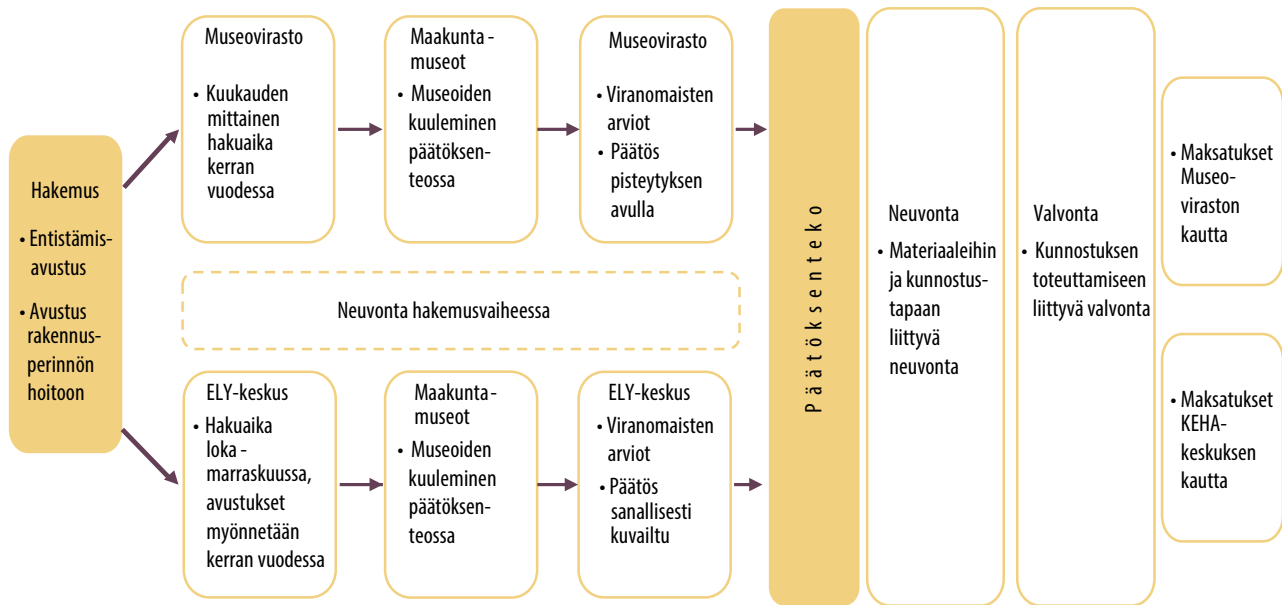
⁴ Museoviraston avustukset: <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset/rakennukset>

Avustusten valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kohde kunnostetaan suunnitellusti. Usein valvonta ja neuvonta menevät osittain päällekkäin, eli valvonnan ohessa tehdään myös neuvontaa. Asiakkailta edellytettävät yhteydenpitokäytännöt eroavat hieman rahoittajaorganisaatiosta riippuen. Museovirasto edellyttää asiakkailta tiiviimpää yhteydenpitoa. ELY-keskusten osalta yhteistyö perustuu enemmän vapaaehtoisuuteen. Selvityksessä tehtyjen asiantuntijahaastatteluiden mukaan viranomaisten vähäiset resurssit eivät mahdollista niin tiivistä yhteydenpitoa avustuksen saajien kanssa kuin olisi tarpeen.

ELY-keskusten avustusten maksatukset hoidetaan keskitetysti KEHA-keskuksen (ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus) kautta. KEHA- ja ELY-keskusten tehtävistä ja työnjaosta on sovittu laissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain muuttamisesta (1626/2015). Työnjakoa on tarkennettu sähköisen yleisen avustusjärjestelmän kehittämisprojektissa. Hankkeen rahoituspäätöksen tehnyt esittelijä tai valmistelija saa nähdäkseen hankkeeseen saapuvat maksatusasiakirjat. Maksatushakemuksen saapuminen sekä sen sisältö tietoineen ovat ELY-keskuksen avustuksen myöntäneiden tahojen tarkasteltavina yhteisen järjestelmän kautta. KEHA-keskuksessa maksatushakemukselle tehdään tukikelpoisuustarkastus. Mikäli maksatushakemuksessa havaitaan eroavaisuutta avustuspäätöksessä kirjattuun avustettavaan hankkeeseen, ollaan maksatuksesta tarvittaessa yhteydessä asiakkaaseen sekä tuen myöntäneeseen ELY-keskukseen.

Museoviraston avustusten maksatus hoidetaan Museovirastossa, kun avustuspäätöksessä mainitut työt ovat valmiit, korjauskohteelle nimetty valvoja on hyväksynyt ne ja avustuksen saaja on toimittanut Museovirastoon selvityksen avustuksen käytöstä sekä pyynnön avustuksen maksamisesta.

Alla olevassa kuviossa on esitetty Museoviraston ja ELY-keskusten rakennusperintöavustusten prosessit.

Kuvio 4. Rakennusperintöavustusten käsittelyprosessit

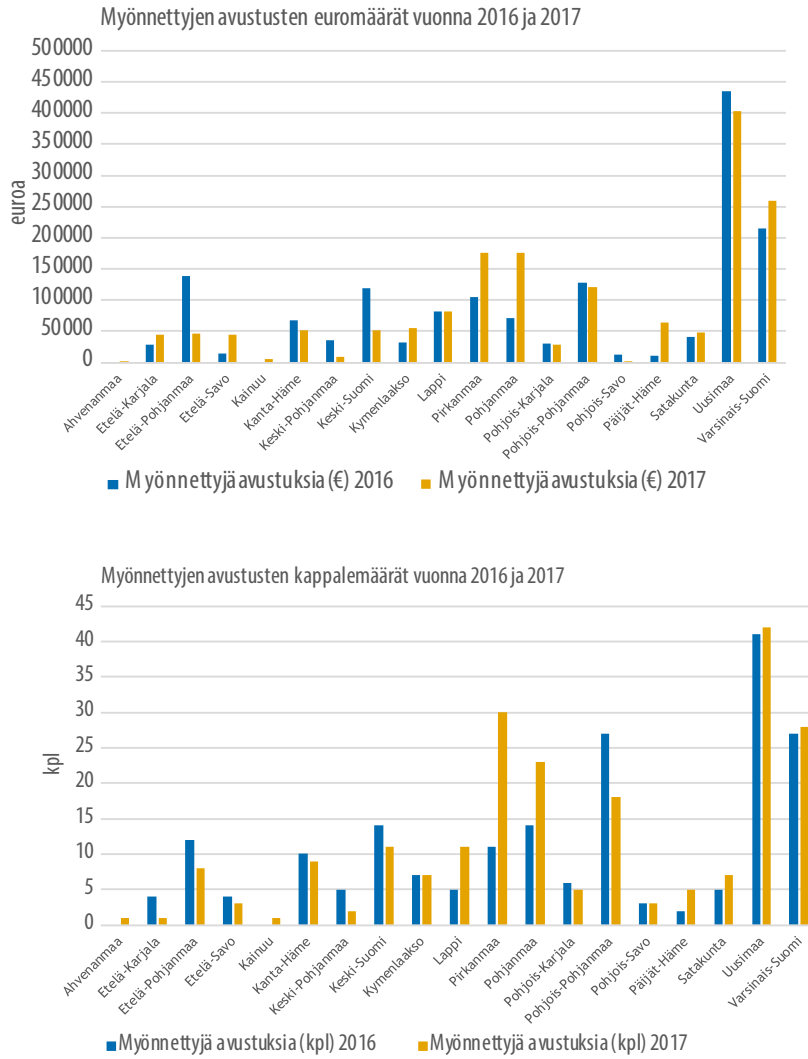
4 Myönnetyt rakennusperintöavustukset vuosina 2016–2017

Rakennusperintöavustuksia myönnetään vuosittain reilun kahden miljoonan euron edestä (Museovirasto n. 1,5 miljoonaa euroa ja ELY-keskukset n. 0,85 miljoonaa euroa). Korjauksiin käytettävä vuosittainen kokonaisrahamäärä on huomattavasti tätä suurempi, sillä myönnetty avustussumma voi olla enintään 50 % kokonaiskustannuksista. Yleensä rakennusperintöavustuksen osuus on korjauksen kokonaiskustannuksista kuitenkin selvästi pienempi.

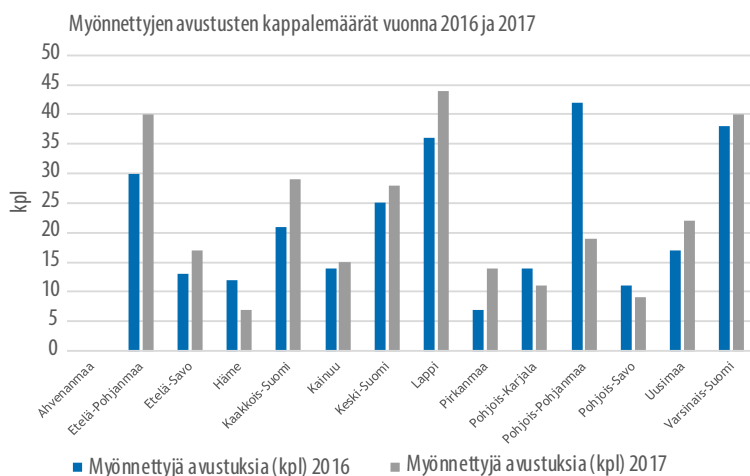
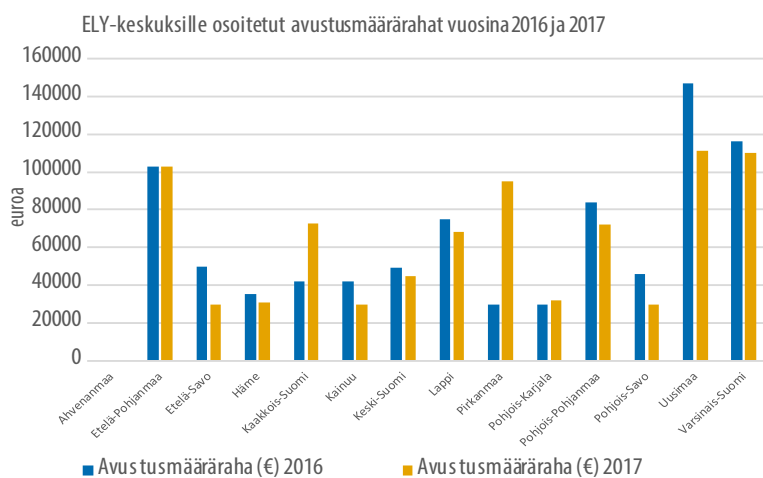
Korjauksiin liittyvät kustannukset jakaantuvat lähes tasan materiaali- ja työkulujen välille. Useimmiten materiaalit hankitaan samalta paikkakunnalta kuin missä kunnostettava kohde sijaitsee. Hankintoja tehdään myös muilta paikkakunnilta etenkin silloin, kun kyseessä on harvinaisempi materiaali. Kunnostustyöt vaativat usein erityisosaamista ja parhaimmillaan kunnostustyö työllistää käsityövaltaista restaurointi- ja konservointialaa. Vaikka avustussummat ovat pääsääntöisesti pieniä suhteessa koko kunnostustyöhön, kokevat avustussensaajat saamansa avustuksen erittäin merkittäväksi rakennuksen säilymisen ja käytön kannalta. Seuraavassa on esitelty tietoja avustuksen käytöstä ja kohdentumisesta.

Selvityksessä on tarkasteltu vuosina 2016 ja 2017 toteutettuja sekä ELY-keskusten että Museoviraston avustamia korjaushankkeita. Vuonna 2016 Museovirasto myönsi määrärahatietojen mukaan 197 kohteelle yhteensä noin 1,6 miljoonaa euroa avustuksia. Vuonna 2017 luvut olivat lähes saman suuruiset: 215 avustusta ja 1,6 miljoonaa euroa. ELY-keskukset myönsivät vuonna 2016 yhteensä 280 kohteelle noin 850 000 euroa, ja vuonna 2017 kaikkiaan 295 kohteeseen noin 850 000 euroa.

Seuraavista kuvioista (kuviot 5 ja 6) käy ilmi, miten jaetut avustussummat ovat jakaantuneet alueittain. Euromäärisesti pienien, mutta määrällisesti useiden hankkeiden kautta on mahdollista jalkauttaa rakennuskulttuurin ymmärrystä laajemmalle. Harvat, euromäärisesti isommat hankkeet voivat saada aikaiseksi näkyvämpiä paikallisia vaikutuksia. Seuraavassa luvussa vaikutuksia on esitelty tarkemmin.

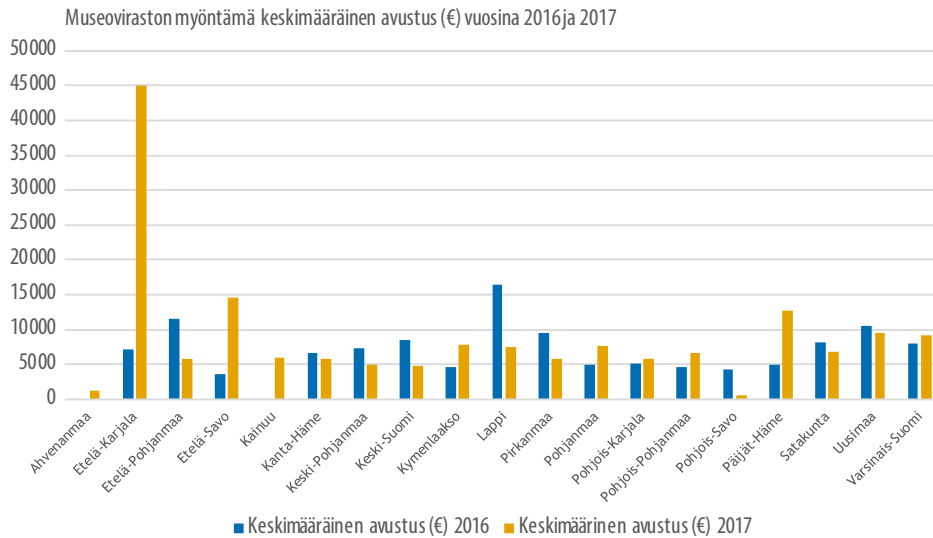

Kuvio 5. Museoviraston myöntämien avustusten jakaantuminen maakunnittain vuosina 2016-2017.

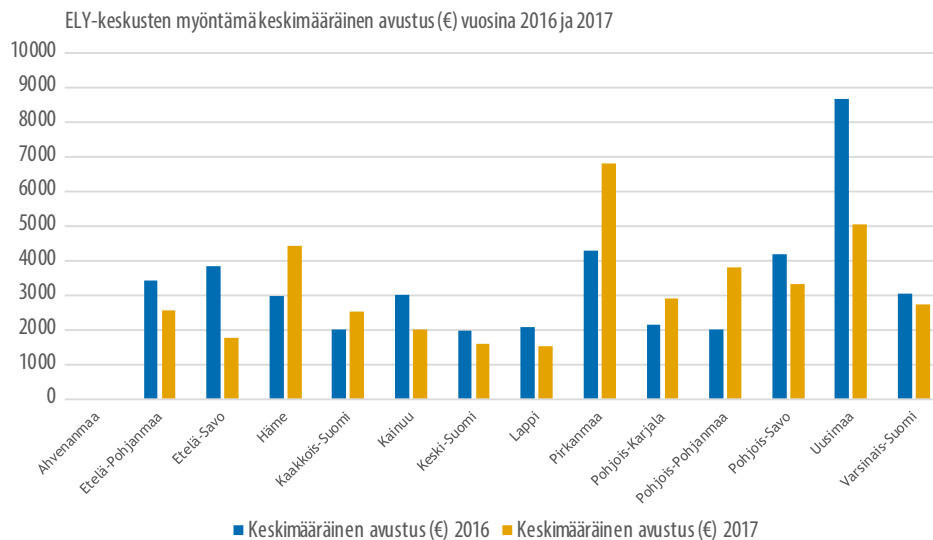

Kuvio 6. ELY-keskusten myöntämien avustusten jakaantuminen vuosina 2016-2017. "Etelä-Pohjanmaa" sisältää myös Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan avustukset, "Häme" Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen, "Kaakkois-Suomi" Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson sekä "Varsinais-Suomi" Satakunnan ja Varsinais-Suomen avustukset.

Kuvioista 7 ja 8 käy ilmi avustusten keskimääräiset suuruudet. Museoviraston avustukset ovat keskimäärin ELY-keskusten myöntämiä avustuksia suurempia. Vuosina 2016–2017 avustusten keskimääräiset summat ovat pysyneet melko saman suuruisina, ja summat jakaantuvat melko tasaisesti maakuntien välillä.

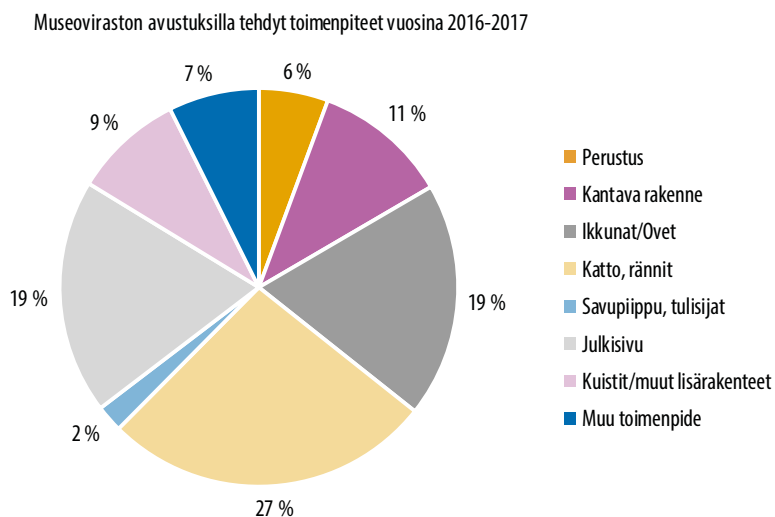
Kuvio 7. Museoviraston myöntämän avustuksen keskimääräinen suuruus vuosina 2016-2017

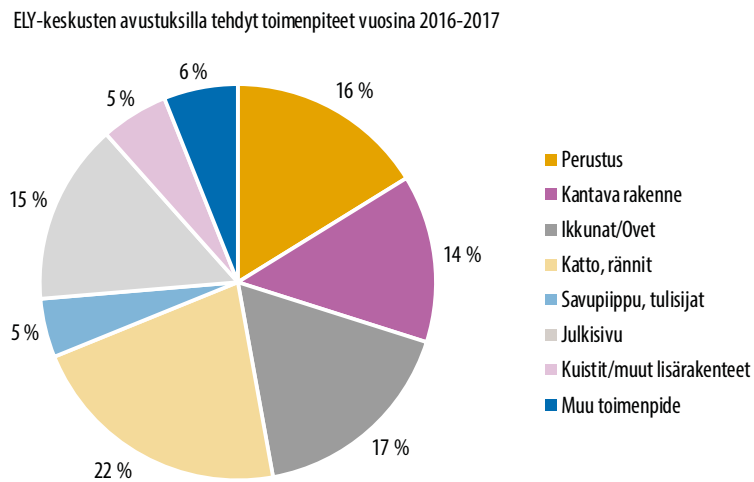
Kuvio 8. ELY-keskuksen myöntämän avustuksen keskimääräinen suuruus vuosina 2016-2017. "Etelä-Pohjanmaa" sisältää myös Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan avustukset, "Häme" Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen, "Kaakkois-Suomi" Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson sekä "Varsinais-Suomi" Satakunnan ja Varsinais-Suomen avustukset.

Kuvioista 9 ja 10 käy ilmi avustusten myöntöpäätösten tietojen mukaan, mihin Museoviraston ja ELY-keskusten avustukset ovat kohdentuneet, ja mitä avustuksilla on tehty vuosina 2016–2017. Kappalemääräisesti suurin osa kunnostuksista on kohdistunut ikkunoihin, oviin ja kattoihin sekä julkisivuihin. Suuria eroja kohdentumisessa ei ole Museoviraston ja ELY-keskusten avustusten kesken. Museoviraston kohdalla näihin rakennuksen ulkoisiin

osiin on kohdistunut n. 65 % avustuksista ja ELY-keskusten kohdalla 54 % avustuksista. Kantavaan rakenteeseen ja perustuksiin kohdistuviin korjauksiin ja kunnostuksiin avustuksia on myönnetty vähemmän.

Kuvio 9. Museoviraston avustusten kohdentuminen vuosina 2016-2017.

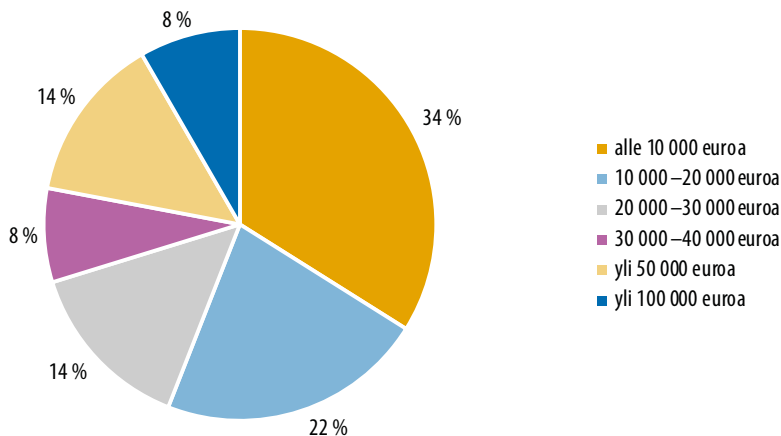

Kuvio 10. ELY-keskusten avustusten kohdentuminen vuosina 2016-2017.

4.1 Avustusten myötä toteutetut hankinnat

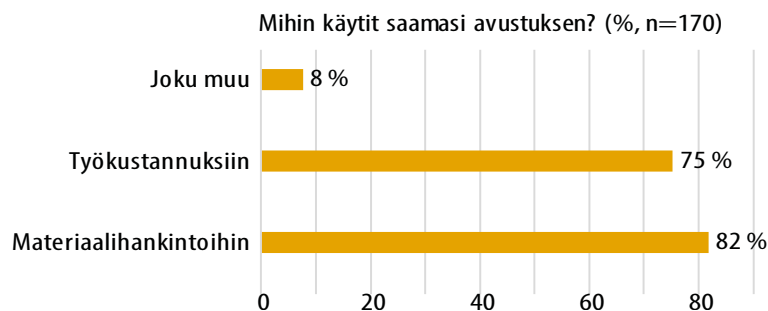
Avustuksiin liittyviä hankintoja selvitettiin avustuksensaajille lähetetyn sähköisen kyselyn avulla. Kyselyssä tiedusteltiin, kuinka paljon avustuksensaaja on käyttänyt tai tulee käyttämään rahaa korjaushankkeen toteuttamiseen (ks. kuvio 11). Noin kolmannes vastaajista on käyttänyt tai tulee käyttämään rahaa kunnostukseen alle 10 000 euroa ja noin neljännes vastaajista kertoo käyttäneensä tai käyttävänsä 10 000–20 000 euroa. Isompia yli 50 000 euron korjaushankkeita toteuttaa noin neljännes vastaajista. Korjaushankkeisiin käytettävät summat kohdistuvat joko materiaali- tai työkuluihin.

Kuinka paljon korjaushankkeeseen on käytetty/tullaan käyttämään rahaa? (% , n=168)

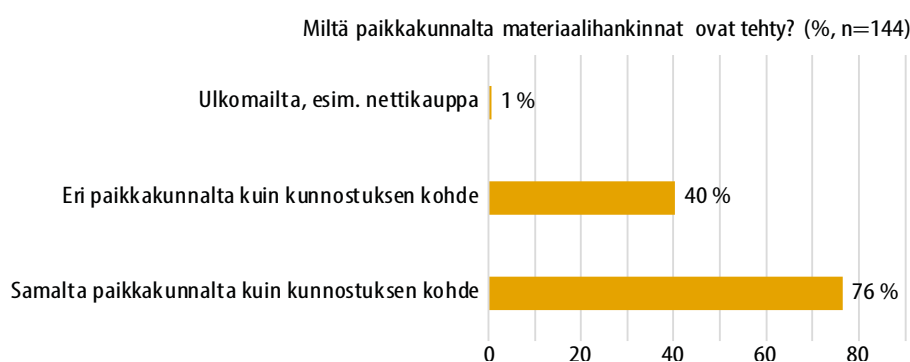
Kuvio 11. Korjaushankkeen kokonaiskustannukset.

Selvitystyön sähköisessä kyselyssä vastaajia pyydettiin kertomaan, mihin käyttötarkoitukseen saatu avustus on käytetty. Vastaukset jakaantuivat noin kahtia, hieman yli puolet ovat käyttäneet avustuksen materiaalihankintoihin ja hieman alle puolet ovat käyttäneet avustuksen työkustannuksiin. Tämä kuvastaa avustusten jakaantumista työkustannusten ja materiaalihankintojen välillä myös yleisesti.

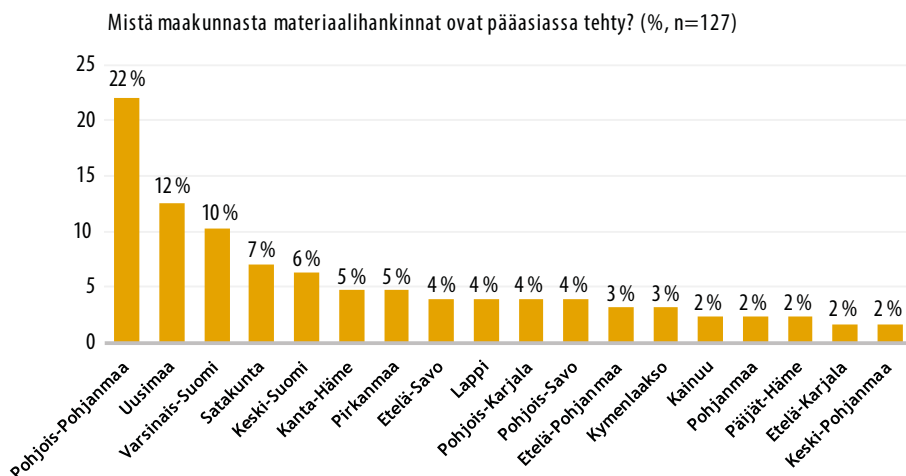

Kuvio 12. Avustuksen käyttötarkoitus.

Sähköisen kyselyn vastauksista käy ilmi, että useimmiten kunnostukseen tarvittava materiaali hankitaan samalta paikkakunnalta, missä kunnostuksen kohde sijaitsee, mutta avustukset hyödyttävät myös muita paikkakuntia (ks. kuvio 13). Tämä toteutuu erityisesti silloin, kun kyseessä on harvinaisempi materiaalihankinta. Kuviosta 14 käyvät ilmi ne maakunnat, joista kyselyyn vastanneet ovat hankkineet eniten materiaaleja. Useimmiten materiaaleja on hankittu Pohjois-Pohjanmaalta, sitten Uudeltamaalta ja kolmantena Varsinais-Suomesta.

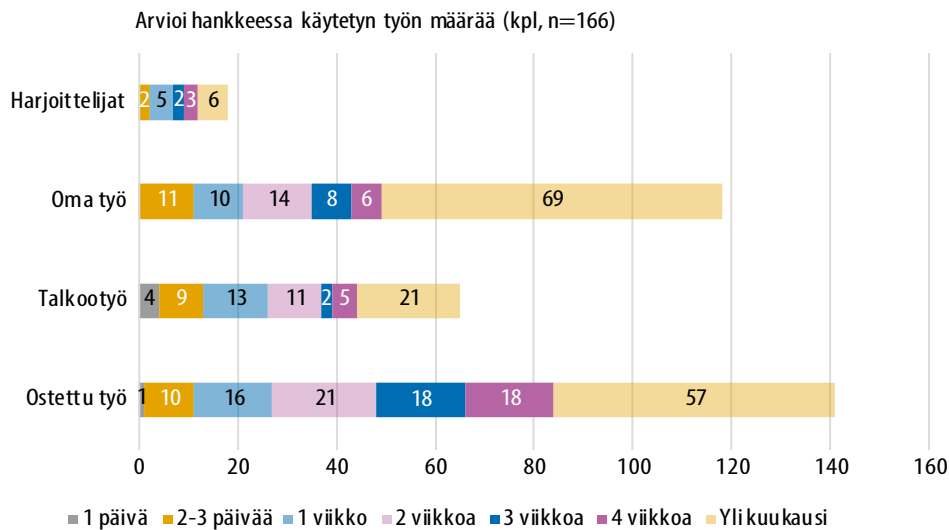
Kuvio 13. Materiaalihankintojen kohdentuminen.

Kuvio 14. Maakunta, josta materiaali on hankittu.

Kunnostustyöt vaativat useimmiten rakentamisen erityisosaamista, ja parhaimmillaan kunnostukset työllistävät käsityövaltaista restaurointi- ja konservointialaa. Alla olevasta kyselyn vastauksia esittävästä kuvasta 15 käy ilmi, että korjaushankkeisiin käytetään työpäivien määrissä useita viikkoja. Ostettua työvoimaa käytetään merkittävässä määrin korjausten

toteuttamisessa. Ostetun työn osuus on merkittävä sekä alle että yli kuukauden kestävässä kunnostushankkeissa. Omaa työvoimaa käytetään erityisesti silloin, kun kyseessä on yli kuukauden mittainen kunnostustyö. Tyypillistä on, että isoimmissa kunnostustöissä käytetään sekä omaa, talkoo- että ostettua työvoimaa.

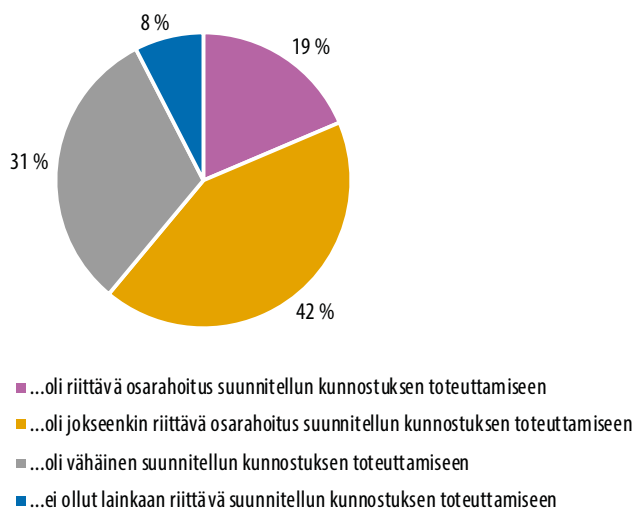
Kuvio 15. Hankkeessa käytetty työvoima.

4.2 Avustusten merkitys, vahvuudet ja heikkoudet

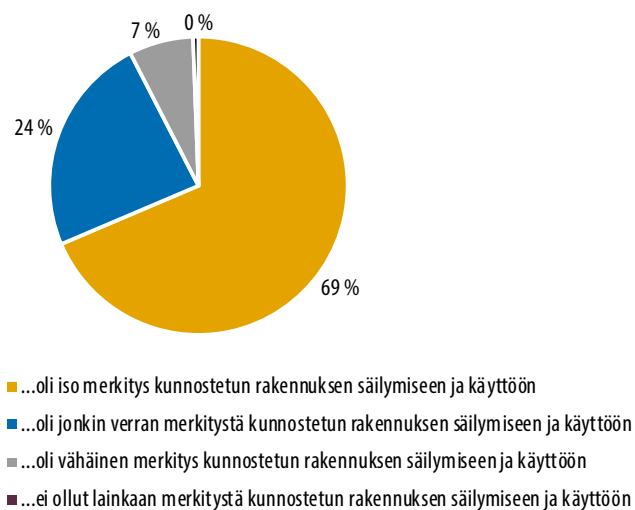
Jaettavat avustussummat ovat pääsääntöisesti pieniä. Kuviot 16 ja 17 osoittavat, että summan pienuudesta huolimatta saaduilla avustuksilla on merkitystä. Noin 20 % kyselyyn vastanneista on sitä mieltä, että avustus oli riittävä osarahoitus suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen. Noin 40 % vastaajista oli sitä mieltä, että avustus oli jokseenkin riittävä. Vain alle 10 % vastaajista oli sitä mieltä, että avustus ei ollut lainkaan riittävä suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen. Erittäin merkittävää on, että noin 70 % kyselyyn vastanneista avustuksen saajista on sitä mieltä, että avustuksella oli iso merkitys kunnostetun rakennuksen säilymiseen ja käyttöön.

”Olen kiitollinen saamastani avustuksesta, joka mahdollisti ammattilaisen käyttämisen itselleni haastavissa perinnerakentamisen töissä. Korjaukset olisi varmasti tehty ilman, mutta myöhemmin ja moderneimmilla materiaaleilla ja tekniikoilla, jolloin rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo olisi selvästi laskenut.” (avustuksen saaja)

Saatu avustuksen määrä... (% n=172)

Kuvio 16. Saadun avustussumman riittävyys.

Avustuksella... (% n=172)

Kuvio 17. Saadun avustuksen merkitys.

Avustuksen merkitys on kahdenlaista. Avustuksella on konkreettinen merkitys rakennuksen kuntoon, mutta myös aineeton merkitys. Avustusta saaneet henkilöt kokevat, että heidän omistamaansa kohdetta arvostetaan, kun rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo tunnustetaan myös viranomaisten toimesta. Lisäksi avustuksella on kannustava ja myönteisen sysäyksen antava vaikutus. Kohteen omistaja on esimerkiksi voinut aloittaa isomman kunnostustyön kuin alun perin oli tarkoitus. Selvityksen viranomaishaastattelussa

tuli esille, että avustukset aiheuttavat usein positiivisen kierteen ympäröiviin rakennuksiin. Avustuksella tehty onnistunut kunnostustyö kannustaa myös muita saman alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten omistajia korjaustoimiin ja hakemaan avustusta. Rakennusperintöavustukset eivät ole laajalti rakennusten omistajien tiedossa, joten tiedon leviäminen onnistuneiden kunnostustöiden myötä on tärkeää vanhan rakennuskannan säilymisen näkökulmasta.

”Työnaloituspäätöksen tekeminen helpottui, kun tieto avustuksen saamisesta tuli. Ilman kunnostuksen toteuttaminen ei olisi ollut yhtä selvää.” (avustuksen saaja)

4.3 Avustusjärjestelmän vahvuudet

Selvityksen aikana haastatellut viranomaiset kokevat, että rakennusperintöavustusten ehdottomasti tärkein vahvuus on tämän tyyppisen avustusjärjestelmän olemassaolo ylipäänsä. Avustukset mahdollistavat paikallisen rakennusperinnön säilymisen. Avustus on osoitus siitä, että ihmisiä tuetaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan säilyttämisessä. Asiantuntijat kokevat hyvänä, että jaettava avustus ei ole pelkkä rahallinen avustus, vaan siihen liittyy oleellisena osana myös neuvonta. Järjestelmä luo kontaktipinnan sekä lisää vuorovaikutusta viranomaisten ja avustuksensaajien välille. Järjestelmä antaa mahdollisuuden tehdä viranomaisohjausta porkkanoiden kautta, ei niinkään määräysten ja sanktioiden kautta.

Erityisesti ELY-keskusten jakamien avustusten vahvuutena on joustavuus ja harkinnanvaraisuus. Järjestelmässä, jossa päätöksenteko tehdään aluetasolla, harkinnanvaraisuus toimii hyvin. Haastatellut kokivat, että ELY-keskuksen ja Museoviraston hieman toisistaan poikkeavat avustusjärjestelmät tukevat hyvin toisiaan. ELY-keskusten kautta jaettavat avustukset jakaantuvat tasapuolisemmin alueille, kun taas Museoviraston avustukset kohdistuvat enemmän merkkirakennuksiin ja vaativiin kohteisiin. Museoviraston avustusjärjestelmässä, päätöksenteossa, sekä neuvonnassa ja valvonnassa ovat mukana maakuntamuseot, mikä tuo alueellisen elementin, alueellisen tuntemuksen, Museoviraston valtakunnalliseen avustusjärjestelmään.

”Meidän kohteessamme saatu raha oli kokonaiskustannuksiin nähden suhteellisen pieni, mutta sen merkitys arvostuksen osoituksena oli huomattavasti suurempi.” (avustuksen saaja)

4.4 Avustusjärjestelmän pullonkaulat ja kehittämistarpeet

Avustusmäärärahat ovat vähäiset suhteessa tarpeeseen. Avustusten valintaperusteissa joudutaankin miettimään, onko parempi jakaa pieniä avustussummia useammalle vai isompia summia harvemmalle. Isommilla avustuksilla on mahdollista saada yksittäisissä kohteissa merkittäviä vaikutuksia aikaiseksi. Pienempien avustusten myötä korjaustoimia voidaan tehdä enemmän ja saada pienimuotoisemmin mutta laajemmin rakennusperinnön säilyttämiseen liittyviä vaikutuksia.

Avustusten valintaan käytettävä hallinnollinen työ on varsin suurta sekä viranomaisten että avustustensaajien näkökulmasta. Käytössä olevat sähköiset järjestelmät ovat vähentäneet byrokratian määrää, mutta aiheuttavat toisaalta haasteita erityisesti ikääntyneille. Lisäksi kahden lähes samankaltaisen järjestelmän olemassaolo sekoittaa jossain määrin avustuksenhakijoita ja lisää hallinnollisen työn määrää, erityisesti niissä tapauksissa, joissa hakija on jättänyt hakemuksen molemmille tahoille. Hakijat kokevat hakemusprosessin aikaa vieväksi, sillä päätös avustuksesta tulee vasta keväällä, vaikka haku-aika umpeutuu jo marraskuussa. Kunnostustyöt ajoittuvat usein kesäaikaan, joten avustuspäätöksen saaminen vasta keväällä on kunnostuksen toteuttamisajankohtaan nähden varsin myöhään.

Avustuksensaajien on mahdollista käyttää halutessaan avustusjärjestelmää väärin, kuten ilmoittaa kunnostuksen kokonaissumma isommaksi kuin mitkä todelliset kulut ovat. Avustusten väärinkäyttö on kuitenkin asiantuntijahaastattelujen mukaan melko vähäistä.

Museoviraston määrärahaa jää vuosittain huomattava summa käyttämättä, kun avustuksen saajat eivät aloita suunnittelemaan kunnostustöitä. Tämän puoltavan avustuspäätöksen saaneiden, mutta kunnostustyön aloittamatta jättämien ryhmä pienentyisi, jos avustushakijoiden edellytykset kunnostuksen läpiviemiseksi olisi mahdollista tarkistaa paremmin. Esimerkiksi vuodelta 2016 on jäänyt noin 100 000 euroa käyttämättä. Aikaisemmilta vuosilta säästynyt rahasumma ei kuitenkaan ole enää myöhemmin käytettävissä avustuksiin, vaan se palautuu takaisin valtiolle. ELY-keskusten avustukset ovat kolmivuotisella siirtomäärärahamentillä, mikä joustavoittaa määrärahojen käyttöä.

Viranomaisten vähäisten resurssien vuoksi korjausneuvontaan ja valvontaan ei kaikilla alueilla ole riittävästi asiantuntemusta. Tämä tuli esille erityisesti ELY-keskusten osalta, missä rakennusperintöavustukset ovat pieni osa tehtäväkirjoa. Museoviraston ja maakuntamuseoiden asiantuntemuksen vuoksi yhteistyö viranomaisten välillä on tärkeää. Kaikissa maakuntamuseoissa ei tällä hetkellä ole kuitenkaan kulttuuriympäristön asiantuntijaa. Asiaan liittyen hyvänä käytäntönä ovat olleet mm. ELY-keskusten viranomaisille järjestämät koulutukset, joilla pystyttiin haastateltavien mukaan kehittämään viranomaisten asiantuntemusta. Viranomaiset kokevat myös, että heillä ei ole antaa neuvontaa ja toteuttaa

valvontaa niin paljon kuin olisi tarve. Neuvonnalla on asiantuntijoiden mukaan suora vaikutus siihen, kuinka onnistunut kunnostustyöstä tulee.

Rakennusperintöavustuksista ei tiedoteta riittävästi, vaikka järjestelmä on vakiintunut ja avustuksilla on pitkä historia. Jo pelkästään tieto siitä, minkälaisiin kohteisiin avustusta on myönnetty, lisää tietoisuutta avustusten käyttömahdollisuuksista ja kannustaisi ihmisiä hakemaan avustusta.

5 Rakennusperintöavustusten vaikutukset

Rakennusperintöavustusten vaikutuksia on työssä kartoitettu ja analysoitu huomioiden erityisesti avustusten taloudelliset vaikutukset. Avustusten luonteesta johtuen tarkasteluun on otettu mukaan myös muita vaikutuksia.

Rakennusperinnön korjauksessa ja kunnostuksessa taloudellinen näkökulma on tärkeä, mutta toissijainen suhteessa historiallisiin ja kulttuurisiin arvoihin. Lisäksi avustuksen hakijoiden ollessa suurelta osin yksityishenkilöitä painottuvat korjauksissa taloudellisten vaikutusten hakemisen sijaan vahvasti henkilökohtaiset halut kohteen säilyvyyden varmistamiseen. Avustukset ovat edellä kuvatun mukaisesti suhteellisen pieniä summia, joilla toteutetaan mm. vesikaton, ikkunoiden, perustusten ja kantavien rakenteiden kunnostukseen liittyviä toimenpiteitä. Näillä ei välttämättä haeta tai saada aikaiseksi suuria taloudellisia vaikutuksia, vaan varmistetaan kohteen säilyminen. Rakennusperintöavustusten taloudelliset vaikutukset liittyvät pitkälti esteettisiin, historiallisiin ja kulttuurisiin vaikutuksiin.

Rakennusperintöavustukset synnyttävät ja vahvistavat kuitenkin myös taloudellisia vaikutuksia erityisesti muiden korjaus- ja kunnostustoimintaan käytettyjen resurssien, kuten kohteen omistajan omarahoitusosuuden, kanssa. Rakennusperintöavustusten vaikutuksia on seuraavassa kuvattu ja analysoitu kahdesta näkökulmasta: korjauksen aikana syntyvät sekä korjauksesta seuraavat vaikutukset.

5.1 Korjauksen aikaiset vaikutukset

Rakennusperintöavustusten lähtökohtana on tukea kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten omistajia korjaustoimenpiteiden toteuttamisessa. Päävastuu hoidon kustannuksista kuuluu kohteen omistajalle. Avustus on useimmiten muutamia tuhansia euroja ja korjaus kokonaisuudessaan joitain tuhansia tai muutamia kymmeniä tuhansia euroja. Avustuksen vaikutuslogiikka perustuu sen additionaliteettivaikutukseen eli korjaustoimia voidaan avustuksen ansiosta toteuttaa paremmin kuin mitä ilman tukea tehtäisiin. Joissain tapauksissa avustus myös mahdollistaa korjaustoimenpiteen toteutumisen ylipäänsä.

Olisiko korjaus toteutettu ilman myönnettyä avustusta?
(%, n=171)

Kuvio 18. Rakennusperintöavustusten lisäarvo toimenpiteen toteuttamisessa.

Lähtökohtana avustuksen myöntämisessä on, että sillä tuetaan toimenpiteitä, joita ei ilman avustusta toteutettaisi samankaltaisina. Näin avustus tuottaa lisäarvoa arvokkaan historiallisen rakennuskannan säilymiseen. Selvityksen kyselyn mukaan kyseinen lisäarvo on toteutunut selvästi suurimmassa osassa myönnettyistä avustuksista vuosien 2016–2017 aikana. Avustus on erityisesti aikaistanut korjauksen toteuttamista sekä parantanut korjauksen laatua. Osassa tapauksista avustuksen saajat ovat myös kokeneet, että korjausta ei olisi toteutettu lainkaan ilman avustusta.

Korjausaikataulujen nopeutumisen ja korjauksen laadun parantumisen vuoksi rakennusperintöavustuksella on selvästi vaikutusta kulttuuriympäristön laadukkaaseen kunnostamiseen ja säilyttämiseen avustuskohteissa. Myös avustuksen hakijan omaa rahoitusta on selvityksen haastatteluiden mukaan jonkin verran lisätty avustuksen johdosta toimenpiteen toteuttamiseksi. Tällöin korjaussumma kokonaisuudessaan kasvaa entisestään suhteessa avustuksen summaan. Kokonaisuudessaan avustuksia myönnetään vuosittain reilulla 2 miljoonalla eurolla. Avustukset ovat maksimissaan 50 % korjauksen hyväksyttävistä kokonaiskuluista ja usein tätäkin vähemmän. Tehtäviin korjauksiin käytetty kokonaisrahoitus on siis vuosittain useita miljoonia euroja avustusta enemmän.

”Tärkeänä vaikutuksena on se, että työ lähtee heti menemään oikeaan suuntaan (rakennuksen historiaa kunnioittavalla tavalla) ja monessa tapauksessa vaikutuksena on se, että työ on mahdollista aloittaa riittävän ajoissa avustuksen avulla. Yleisenä vaikutuksena arvostus rakennusta, rakennusperintöä kohtaan ja sen historiaa kohtaan kasvaa.”
(ELY-keskuksen kulttuuriympäristövastaava)

Vajaa neljäsosa kyselyyn vastanneista avustuksen saajista koki, että korjaustoimenpide olisi toteutunut myös ilman avustusta. Avustuksia olisi tästä näkökulmasta varaa kohdentaa vahvemmin kohteisiin, joissa avustuksen lisäarvo toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Toisaalta myös näissä tapauksissa viranomaiset ovat voineet ohjeistaa omistajaa korjauksen toteuttamisessa ja saaneet itse tietoa kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta kohteesta.

Korjaukset toteutetaan omistajan omana työnä sekä palkatulla työvoimalla. Merkittävimmät korjauksen aikaiset taloudelliset vaikutukset syntyvätkin palkatun työvoiman kustannuksista ja työllistävistä vaikutuksista toteuttajayrityksissä.

Merkittäviä vaikutuksia syntyy myös materiaalihankinnoista. Korjauksessa hyödynnettävä ulkopuolinen työvoima ja materiaalihankinnat sekä laitevuokraukset aiheuttavat tulovaiikutuksia myös kyseisten yritysten toimintaan. Korjauksiin käytettävä useiden miljoonien eurojen vuosittainen rahasumma on suhteellisen merkittävä restaurointi- ja konservointialalle sekä materiaaleja tuottavalle liiketoiminnalle. Materiaalihankinnoissa on myös huomioitava, että niistä seuraa valtiolle arvonalisäveron kautta tuloja, jotka on selvityksen tietokartoituksessa arvioitu selvästi suuremmaksi kuin avustukseen myönnettyt summat.

Tuen erityinen lisäarvo on, että sillä ja sen ohessa annettavalla viranomaistuella varmistetaan korjauksen toteuttaminen niin, että kohteen historialliset ja kulttuuriset arvot säilyvät parhaalla mahdollisella tavalla. Tuen saamisen edellytyksenä on, että korjaus toteutetaan rakennukseen sopivilla rakennusmateriaaleilla ja työtavoilla. Avustusten avulla korjauksissa on myös kyetty käyttämään osaavia suunnittelijoita, jolloin on voitu mahdollisimman hyvin huomioida kohteen alkuperäiset suunnitelmat ja rakennustapa. Tästä seuraa myös mahdollisia vahvistettuja taloudellisia vaikutuksia, kun rakennuksen tai kohteen historiallinen arvo säilyy paremmin.

On huomioitava, että avustuksen saamisella on vaikutusta siihen, että oikeus tiettyihin muihin tukimuotoihin ja etuihin poistuu. Kotitalousvähennyistä ei ole voinut saada samana vuonna kuin avustus on myönnetty, tai kahtena sitä seuraavana vuonna sellaisen kohteen osaan esimerkiksi ikkunoihin, kattoon tai julkisivuun, johon on saatu rakennusperintöavustusta. Toisaalta korjauksiin voidaan joissakin tapauksissa hyödyntää osaa muista julkisista rahoitusinstrumenteista, kuten Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n rahoitusta.

5.2 Korjauksesta seuraavat vaikutukset

Rakennusperintöavustuksella tehdyistä korjauksista seuraa erilaisia taloudellisia ja muita vaikutuksia. Korjauksen seurauksena tuen suorina vaikutuksina rakennuskohteiden

käyttömahdollisuudet ja kunto paranevat ja korjauksesta voi seurata myös kohteen käytön kehittämistä. Näistä on seurannut mm. kohteiden käyttöiän pidentymistä, paremmassa kunnossa olevista kohteista säästöjä käyttökustannuksissa sekä rakennuksen käytön jatkuvuutta, kun sen käyttöä on kehitetty ajan tarpeiden mukaisesti. Näillä kaikilla tekijöillä on kohteen omistajille taloudellista merkitystä kohteen käytön jatkuvuuden, säästöjen tai mahdollisten tulojen kautta.

”Osa korjauksista tulee tehtyä paremmin ja varmemmin ja laatu paranee. Joillekin avustus on rahallisesti iso apu, joillekin vain pienen pieni siivu. Kaikissa tapauksissa se kuitenkin vaikuttaa korjauksen toteutumiseen jollain tavalla.” (ELY-keskuksen kulttuuriympäristövastaava)

”Avustus toimii hyvänä kannustimena ylipäättään työn aloittamisessa sekä innosteena myös jatkossa huoltaa ja hoitaa kohdetta, jos jää rahaa ja intoa tehdä toinenkin korjaus. Korjaukset toimivat hyvänä esimerkkinä muillekin arvokkaiden kohteiden omistajille, kun sana leviää paikallisesti.” (Museoviraston/Maakuntamuseon edustaja)

Selvityksessä havaituista taloudellisista vaikutuksista kohteen omistajille nousi vahvimmin esille rakennuksen tai muun kohteen taloudellisen arvon nousu korjauksen vaikutuksesta. Tässä erityisen tärkeää on ollut, että korjaus on tehty kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittaen. Taloudellisen arvon nousulla ei kuitenkaan ole ollut vaikutusta selvityksen kyselyn ja haastatteluiden mukaan kohteiden myyntiin. On huomioitava, että taloudellisen arvon nousu kytkeytyy kohteen esteettisen, historiallisen ja kulttuurisen arvon nousuun.

Korjauskohteen lisäksi vaikutuksia näyttää syntyvän myös alueen muille toimijoille, kun alueen kulttuuriympäristön arvo nousee. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden säilyvyyden edistämällä ja hyödyntämisen mahdollistamisella luodaan myös tulevaisuudessa alueen muille toimijoille parempia mahdollisuuksia muun muassa kehittää matkailuun liittyvää toimintaa. Tällä on myös osaltaan vaikutusta alueiden elinvoimaisuuteen.

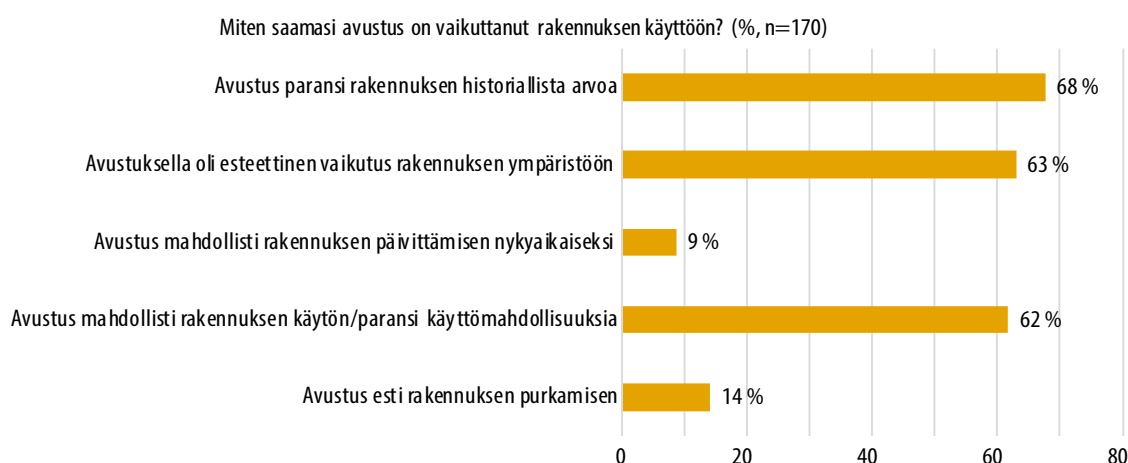
Paikallisella tasolla yksittäinen korjaus myös toimii esimerkkinä ja voi aktivoida muita kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden omistajia toteuttamaan omistamiensa kohteiden korjauksia. Selvityksen asiantuntijahaastatteluiden mukaan on havaittu, että avustuksen myöntäminen aikaansaa samalta paikkakunnalta monessa tapauksessa aiempaa enemmän avustushakemuksia.

Tärkeänä vaikutuksena on myös kohteen omistajien parantunut ymmärrys kohteen kunnossa pitämisestä sekä viranomaisten ja alueen muiden rakennuskantaa ylläpitävien tahojen saama tieto rakennusperintökohteiden tilasta. Tällä on vaikutusta siihen, että tulevaisuudessa ymmärretään taloudellisten panostusten tarve ja osataan arvioida milloin ja

miten kohteita tulisi kunnostaa. Tällä on pitkällä aikavälillä vaikutusta rakennusperintökoh-
teiden ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden säilymiseen.

”Osa on pieniä kohteita, joissa tehdään kaikki itse. Sitten toisaalta joissakin korjauksissa lähennellään 6 numeroisia summia ja niissä työllistetty toteuttaja, suunnittelija sekä valvonta. Markkinat eivät ole perinnerakentamisen korjauksiin perehtyneille suunnittelijoille ja rakentajille erityisen suuria, ja näiden kohdalla korjausten toteutuminen on tärkeää. On huomioitava myös, että kyseisiä osajia ei ole paljon ja tämä osaaminen voidaan myös menettää ilman projekteja.” (ELY-keskuksen avustusvastaava)

*”Toteutusaikana syntyy kansansivistystä omistajalle ja toteuttajalle työtavoista ja koh-
teiden historiasta” (Museoviraston/Maakuntamuseon edustaja)*

Kuvio 19. Rakennusperintöavustuksen vaikutuksia rakennuksen käyttöön.

Korjauksilla on suora taloudellinen vaikutus kohteen kunnostuksen tehneiden yritysten ja materiaalitoimittajien liiketoimintaan. Korjausinvestoinneilla vaikutetaan näin liiketoimin-
nan jatkuvuuteen ja halukkuuteen toteuttaa korjaushankkeita myös jatkossa. Yhteiskun-
nallisesti tätä taloudellista näkökulmaa tärkeämpänä vaikutuksena korjauksia toteuttavien
tahojen suhteen on se, että koska avustusta myönnetään tietyin edellä mainituin ehdoin,
turvataan niillä kulttuurihistoriallisia arvoja säilyttävää korjausrakentamisoaamista. Näin
vaikutetaan perinnerakentamisen osaamisen jatkuvuuteen sekä lisäksi siihen, että tarvitta-
ville materiaaleille on tarjontaa ja kysyntää.

Korjaukset ovat vaikuttaneet jonkin verran myös rakennuksen käyttökustannusten alen-
tumiseen sekä korjausta edeltävän taloudellisia hyötyjä synnyttävän toiminnan jatku-
vuuteen. Kohteen kunnostamisesta voi seurata myös uuden liiketoiminnan aloittamista.

Pienessä osassa kohteita avustuksella on vaikutettu siihen, että kohteessa on voitu aloittaa kaupallista toimintaa, josta seuraa tuloja kohteen omistajalle.

”Taloudellisena vaikutuksena avustussumma on kuitenkin riittävä, että kunnostus voidaan aloittaa ja saadaan käyntiin. Laajemmin yhteiskunnallisesti taloudelliset vaikutukset liittyvät kansallisvarantoon, eli sen säilyttävyyden ja ylläpidon näkökulmasta.”
(Museoviraston / maakuntamuseon edustaja)

”Muita vaikutuksia on esim. se että kylämiljöö, valtakunnallisesti merkittävä ympäristö tai kulttuuriympäristön kannalta merkittävä rakennus säilyy alueille vetovoimatekijänä. Tietyillä alueilla esimerkiksi kulttuurimatkailua on yritetty kehittää kunnostuksilla, ja tällä on oma merkityksensä aluetalouteen. Vuosittain tulee myös joitakin korjausprojekteja kohteisiin, joissa on liiketoimintaa.” (ELY-keskuksen kulttuuriympäristövastaava)

”Maatilamatkailuun, kotimajoittamiseen liittyviä kohteita on esimerkiksi ollut avustuksen saajina.” (ELY-keskuksen kulttuuriympäristövastaava)

Kuvio 20. Rakennuserintöavustuksella tehtyjen korjausten taloudellisia vaikutuksia kohteessa.

Kyselyn vastausten mukaan merkittävä osa avustuksen saaneista kokee, että korjauksesta ei ole seurannut merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Avustussummien pienuus, korjausten kulttuurihistorialliset tavoitteet ja omistajien henkilökohtaiset arvot huomioiden tämä

ei ole yllättävää. Tuella haettavat vaikutukset ovat painottuneet muihin kuin taloudellisiin vaikutuksiin.

Avustusten vaikutuksista erityisen merkittävänä voidaan pitää arvokkaiden kulttuuriympäristöjen säilymistä. Sen sijaan rakennusperintöavustusten taloudellisia vaikutuksia ei voida määrällisesti pitää erityisen suurina. Ne voivat kuitenkin olla tärkeitä paikallisesti ja yksittäisille kohteiden kunnosta huolehtiville tahoille. Lopullisina laajempina taloudellisina vaikutuksina voidaan nähdä myös pidemmällä tähtäimellä säästöt kulttuuriympäristöjen hoidossa, kun niiden säilyvyyteen panostetaan jatkuvasti. Pidentämällä olemassa olevan rakennuskannan käyttöikää ei uutta rakentamista tarvita.

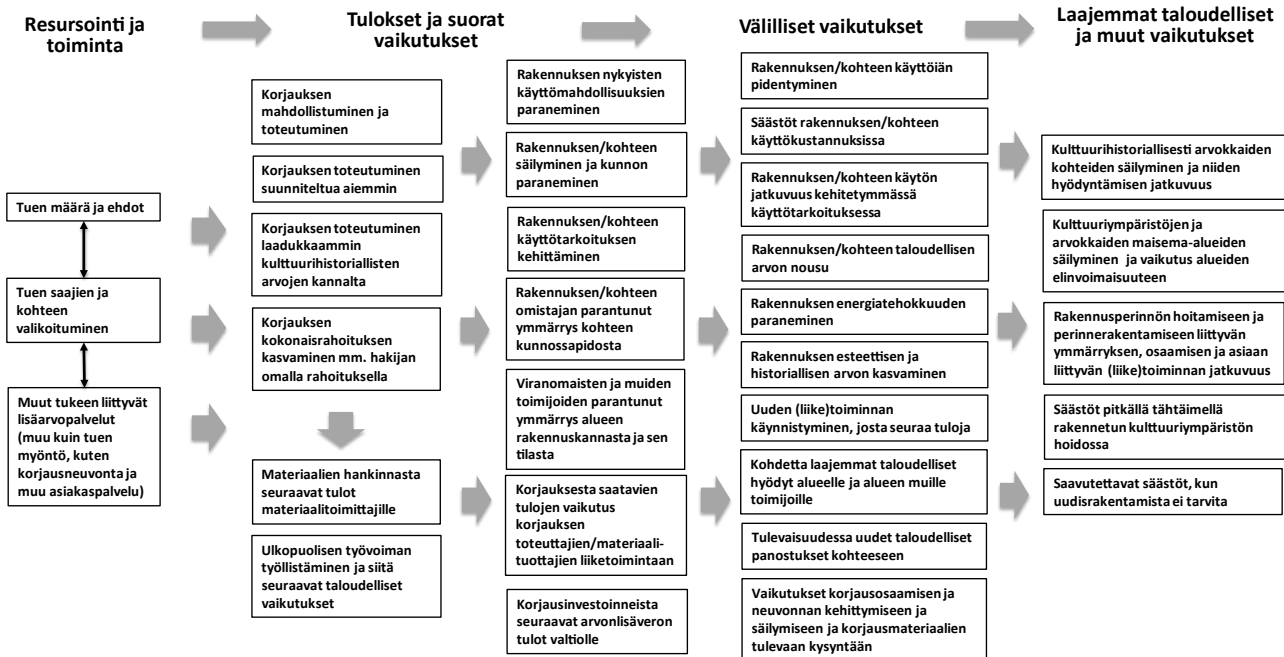
Edellä mainitut vaikutusketjut syntyvät monen osatekijän, ei vain rakennusperintöavustuksen vaikutuksesta. Joka tapauksessa rakennusperintöavustukset mahdollistavat ja vaikuttavat sekä vahvistavat omalta osaltaan vaikutusten syntymistä.

5.3 Vaikutuksia kuvaava malli

Rakennusperintöavustusten myöntämisestä seuraavat vaikutukset syntyvät edellä kuvattun mukaisesti sekä suorina että välillisinä vaikutuksina lukuisten erilaisten vaikutuspolkujen kautta. Tämän vaikutusdynamiikan ymmärtämiseksi ja seurannan tueksi selvityksessä laadittiin vaikutusten synnyn syy-seuraussuhteita mallintamalla rakennusperintöavustusten vaikutusmalli. Mallin kautta lisätään ymmärrystä siitä, minkälaisia vaikutuksia avustuksella tavoitellaan ja minkälaisia tekijöitä tavoiteltavien vaikutusten toteutumisen seurannassa tulisi huomioida.

Tuen vaikutuksia ja syy-seuraussuhteita tunnistettiin selvityksessä toteutettujen haastattelujen ja kyselytutkimuksen sekä dokumenttien analysoinnin avulla. Malli viimeisteltiin yhteistyönä aihealueen asiantuntijoiden kanssa. Lopulliseen malliin sisällytettiin keskeisimmät vaikutukset ja niiden syntyä selittävät tekijät. Mallin ei ole tarkoitus esittää yksityiskohtia, vaan antaa yleisemmällä tasolla kuva siitä, minkälaisia vaikutuspolkuja avustuksesta kokonaisuutena seuraa.

Vaikutusten syntyä määrittävänä lähtökohtana ovat tuelle asetetut tavoitteet ja rahoituksen ehdot. Vaikuttavuusmallin mukaisesti vaikutuspolun ensimmäisen tason muodostavat tuesta seuraavat tulokset ja suorat vaikutukset. Näistä seuraavat välilliset vaikutukset sekä lopulliset laajemmat taloudelliset ja muut vaikutukset.

Kuvio 21. Rakennusperintöavustusten vaikutuksia kuvaava malli.

Rakennusperintöavustusten myöntämisestä seuraavien vaikutusten syntyä voidaan seurata kytkemällä kuviossa 21 kuvatun mallin eri osiin mittareita. Mittareiden avulla voidaan seurata, syntykö avustuksista mallin mukaisia tavoiteltavia vaikutuksia. Vaikutusten syntyä toimintalogiikan mukaisesti on huomioitava, että mitä kauemmaksi tuen myöntämisestä, suorista tuloksista ja vaikutuksista edetään, sitä vaikeampi on osoittaa rakennusperintöavustuksen erillisvaikutusta tapahtuneeseen kehitykseen. Jäljemmät mittarit kuvaavat vahvemmin toimintaympäristöä eli sitä kehittykö rakennettu kulttuuriympäristö rakennusperintöavustusten ja muiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta haluttuun suuntaan. Avustusjärjestelmän kannalta keskeisimpiä mitattavia asioita ovat ne, joihin tuella voidaan aidosti suoraan vaikuttaa. Jos näihin asioihin on vaikuttettu, voidaan myös välillisiä vaikutuksia ja laajempia vaikutuksia olettaa syntyvän.

Seurannan ensimmäisen tason mittarit ovat niitä, jotka kuvaavat avustusten resursointia, toimintaa ja tuloksia. Resursointiin ja toimintaan liittyvät mitattavat asiat ovat niitä, joihin jo nykyisellään tuetaan tietoa muun muassa resurssien seurannalla. Mitattavat tulokset ovat esimerkiksi seuraavia:

- Kuinka paljon on tehty korjauksia, joita ei ilman avustusta tehtäisi lainkaan ja/tai yhtä laadukkaasti ja/tai tarvittavan nopeassa aikataulussa?
- Onko avustuksilla vaikuttettu korjauksen laatuun eli edistetty kulttuurihistoriallisia arvoja säilyttävää korjaustyötä (mm. laatumittaristo)?

- Kuinka hyvin korjauksia saadaan kohdennettua niihin kohteisiin, joiden korjauksia ei ilman rakennusperintöavustusta saataisi lainkaan toteutettua (lisäarvomittari)?
- Kuinka paljon ostetaan ulkoista työvoimaa sekä hankitaan materiaaleja ja tätä kautta vaikutetaan alan yritysten liiketoimintaan (liiketoiminnallinen näkökulma)?

Nämä ovat lähtökohtia, joiden kautta saadaan laajempia halutunlaisia taloudellisia ja muita vaikutuksia aikaiseksi.

Toisen tason suoria vaikutuksia kuvaavissa mittareissa rakennusperintöavustusten vaikutusta ei voida erottaa muiden tekijöiden vaikutuksesta. Korjauskohteisiin liittyviä suoria vaikutuksia voitaisiin seurata esimerkiksi jälkiseurantakyselyillä, joissa voidaan huomioida mallin mukaisia suoria ja välillisiä vaikutuksia kohteisiin sekä omistajille. Mikäli avustusta saaneen kohteen korjauksen myötä on tapahtunut esimerkiksi jotain seuraavaa, voidaan olettaa myös laajempia vaikutuksia syntyvän:

- kohteiden käyttöikä on pidentynyt,
- kohteen käyttötarkoitusta on kehitetty,
- kohteen arvo on noussut tai
- kohteen esteettinen ja/tai kulttuurihistoriallinen arvo on noussut.

Lisäksi olisi hyvä seurata esimerkiksi:

- Onko arvokkaiden kohteiden omistajien tieto, kyky ja halukkuus riittävää, jotta kohteita kunnostetaan myös jatkossa?
- Kuinka paljon mm. materiaalihankintojen arvonlisäverosta ja palkatusta työstä aiheutuvista tuloveroista saadaan verotuloja?
- Kuinka suuret tukien myöntämiseen liittyvät hallinnolliset kustannukset ovat?

Olisi hyvä selvittää avustuksen lyhyen tähtäimen kokonaistaloudellisuutta, vaikkakaan suorana tarkoituksena ei ole, että myönnetyt avustukset saataisiin verotuloilla katettua. Taloudellisesta näkökulmasta voisi mitata myös mm. korjausten vaikutuksia niitä toteutaneisiin yrityksiin ja niiden liiketoimintaan. Keskeisempi asia korjausten toteuttajatahojen suhteen on kuitenkin se, onko perinnerakentamista ja korjauksia tekevällä osaamisella sekä materiaalien tarjonnalla jatkuvuutta.

Lopullisten laajempien vaikutusten suhteen tarvitaan olemassa olevien tietoaisteistojen lisäksi erillisiä selvityksiä kulttuuriympäristön tilasta ja kehityksestä. Lisäksi voitaisiin esittää arvioita, minkälaisia säästöjä nyt tehdyillä korjauksilla saavutetaan verrattuna siihen, jos korjausinvestoinnit tehtäisi vasta myöhemmin, jolloin kustannukset olisivat oletettavasti suuremmat. Lisäksi voitaisiin arvioida ja vertailla uudisrakentamisen ja korjauksiin käytettyjen

panostusten arvioitua suhdetta. Kyseisen kaltaiset tarkastelut ovat suuntaa-antavia, mutta niillä voitaisiin tuoda esille rakennusperintöavustuksen edistämiin asioihin liittyviä hyötyjä taloudellisilla luvuilla.

6 Johtopäätökset ja esille nousseet kehittämistarpeet

Seuraavaksi esitetään selvityksen havaintojen pohjalta kootut johtopäätökset sekä selvityksen aikana esille nousseet avustusjärjestelmiin ja rakennusperintöavustusten vaikutuksiin liittyvät kehittämistarpeet.

6.1 Rakennusperintöavustusten vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

- Taloudelliset vaikutukset ovat moninkertaiset suhteessa pieniin avustussummiin.
- Materiaalihankinnoista ja työstä kertyy verotuloja.
- Kohteiden taloudellinen arvo nousee.
- Kohteiden käyttöiät pidentyvät.
- Käyttökustannukset alentuvat.

Taloudellisesta näkökulmasta yleisenä rakennusperintöavustusten vaikutuksiin liittyvänä johtopäätöksenä on, että avustukset synnyttävät myönnettyjä avustussummia suurempia taloudellisia vaikutuksia, erityisesti kun huomioon otetaan avustusten synnyttämät ja vahvistamat välillisesti muodostuvat vaikutukset. Myönnetyt avustussummat ovat verrattain pieniä ja suorat taloudelliset vaikutukset ovat usein pienimuotoisia ja paikallisia. Avustukset vaikuttavat kuitenkin välillisesti asioihin, joiden kautta syntyy kohteen omistajille, kohdetta ympäröiville alueille ja myös yhteiskuntaan laajempia taloudellisia hyötyjä.

Yhteiskunnan näkökulmasta myönnetyt avustussummat palautuvat osin valtiolle materiaalihankintojen arvonlisäverojen ja työkuksannuksista syntyvien verotulojen kautta. Tämän lisäksi korjausten toteuttamisella saavutetaan säästöjä, kun vanhaa rakennuskantaa ylläpidetään hyödynnettävässä kunnossa. Näistä näkökulmista yhteiskunnan investointi korjauksiin palautuu selkeinä taloudellisina ja muina hyötyinä takaisin.

Useimmin kohteen omistajille näkyvä taloudellinen vaikutus korjauksesta on kohteen taloudellisen arvon nousu. Avustusta saaneita kohteita ei ole kuitenkaan yleensä kunnostettu kohteen taloudellisen arvon nousua ja kohteen myyntiä ajatellen. Kohteen omistajalle merkittävin vaikutus useimmiten onkin, että kohteen käyttöä voidaan edelleen jatkaa korjauksen ansiosta ja kohteen käyttöikä pitenee. Tällä on kohteen arvon nousun lisäksi omistajalle tärkeä myös taloudellisina lukuina näkyvä merkitys. Useassa korjauskohteessa taloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin hyvin pieniä ja moni tuen saaja myös kokee, että merkittäviä taloudellisia vaikutuksia ei ole syntynyt lainkaan. Avustuksen pääasiallinen tarkoitus ei olekaan suunnattu merkittävien taloudellisten vaikutusten synnyttämiseen, vaan erityisesti kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseen.

Pidemmällä tähtäimellä laajempia taloudellisia vaikutuksia syntyy mm. säästöinä rakennetun kulttuuriympäristön hoidossa, kun rakennuksia korjataan säännöllisesti sekä siinä, että uudisrakentamiseen ei tarvitse tehdä mittavia kertaluonteisia taloudellisia panostuksia.

Vaikutukset kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseen

- Kohteita kunnostetaan laadukkaammin ja varhaisemmassa vaiheessa.
- Neuvonta varmistaa kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittavat korjaustoimenpiteet, mikä vahvistaa korjauksesta seuraavia taloudellisia ja muita vaikutuksia.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet säilyvät.
- Kohteiden laadukkaaseen ylläpitoon liittyvä ymmärrys, osaaminen ja materiaalien saatavuus vahvistuvat.

Rakennusperintöavustus on tärkeä yhteiskunnan keino vaikuttaa arvokkaiden kulttuuriympäristöjen säilymiseen ja aktivoita kohteiden omistajia kunnostuksiin, korjaukseen ja kohteiden ylläpitoon. Keskeisin avustuksen vaikutus on, että myönnetyllä rahoituksella voidaan laadukkaammin toteuttaa arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön hoitoa kuin muuten tehtäisiin. Tällä voidaan varmistaa, että arvokkaaksi koettua kulttuuriympäristöä ylläpidetään asianmukaisella osaamisella (korjausneuvonta, suunnittelijat, korjausrakentajat) ja materiaaleilla. Avustukset vaikuttavat siihen, että asiaan liittyvä osaaminen säilyy ja kehittyy ja että tarvittavia materiaaleja on saatavissa myös tulevaisuudessa. Selvää on, että ilman rakennusperintöavustusta merkittävää osaa korjauksista ei voitaisi taloudellisesti ja avustuksen mahdollistaman neuvonnan puitteissa toteuttaa yhtä laadukkaalla tavalla, ja osittain korjauksia jäisi toteutumatta kokonaisuudessaan.

Osaamiseen, liiketoimintaan ja työllisyyteen liittyvät vaikutukset

- Korjaukset ja kunnostukset ylläpitävät ja kehittävät alan osaamista ja työllisyyttä.
- Korjauksiin ja kunnostuksiin liittyvä liiketoiminta kehittyy.

Avustuksilla mahdollistetaan ja ohjataan avustuksen hakijoita toimiin, joiden kautta edistetään eri aikakausille tyypilliseen rakentamiseen erikoistuneiden yritysten ja materiaali-toimittajien liiketoimintaa sekä liiketoiminnan jatkuvuutta. Monelle tämänkaltaiselle yritykselle korjausprojekti on tärkeä liiketoiminnan kannalta. Kyseisen elinkeinon säilyvyyttä on tärkeä edistää, mikäli rakennettua kulttuuriympäristöä halutaan ylläpitää laadukkaasti. Tässä suhteessa avustus on tärkeä tekijä myös erikoistuneen liiketoiminnan näkökulmasta.

Vaikutukset viranomaisten toiminnan kehittymiseen

- Yhteistyö, tiedon vaihto ja korjausneuvonta kehittyvät.

Viranomaisnäkökulmasta on tärkeää, että avustusprosessin yhteydessä voidaan parantaa eri tahojen yhteistyötä sekä saada lisää tietoa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan tilasta. Lisäksi viranomaiset voivat kehittää antamaansa korjausneuvontaa avustuskohteista saamansa kokemusten perusteella.

Vaikutukset alueiden elinvoimaisuuteen

- Alueiden vetovoimaisuus ja elinvoimaisuus lisääntyvät.

Taloudellisen vaikutuksen lisäksi keskeinen avustuksella saavutettava vaikutus on kohteiden esteettisen ja kulttuurihistoriallisen arvon nousu. Kohteiden kunnostamisesta voidaan nähdä seuraavan kohdetta laajempia taloudellisia ja muita vaikutuksia. Monelle paikkakunnalle hyvin hoidettu rakennettu kulttuuriympäristö on merkittävä vetovoimatekijä, jolla on tärkeä merkitys paikalliselle identiteetille. Näin avustuksen avulla toteutettavalla toiminnalla vaikutetaan myös alueelliseen elinvoimaisuuteen. Välillisesti kunnostetuilla kohteilla voidaan vaikuttaa esimerkiksi alueelle kohdistuvaan matkailuun. Selvityksen tulosten perusteella näyttää, että yksityisen henkilön omaan käyttöön kunnostamalla rakennuksella ei ole samassa määrin aluetaloudellisia vaikutuksia kuin esimerkiksi yhteisön tai useampaa ihmistä edustavan tahon kunnostamalla rakennuksella. Suuri osa avustuksista kohdistetaan yksityishenkilöille eikä niitä voida kohdistaa julkisyhteisöille, joten laajempia alueellisia vaikutuksia ei korjauksilla yleensä edes haeta.

Vaikutukset kestävän kehityksen näkökulmasta

Kulttuuriympäristöön kohdistuvien sekä taloudellisten vaikutusten lisäksi rakennusperintöavustuksella on myös ekologiaa vaikutuksia. Nämä syntyvät siitä, että luonnonvaroja sitovaa uudisrakentamista ei tarvitse toteuttaa, kun korjattavat kohteet säilyvät hyödyntämiskelpoisina. Lisäksi korjauksilla on usein myös edistetty rakennusten energiatehokkuuden paranemista.

Vaikutukset kulttuuriympäristöjen jatkuvaan ylläpitoon ja korjaustoiminnan arvostukseen

Taloudellinen avustussumma on tärkeä kannuste kunnostusten toteuttamiseen. Yhtä lailla on tärkeää, että avustusten kautta osoitetaan kohteiden omistajille, että kulttuuriympäristön hoitoon halutaan panostaa yhteiskunnallisia varoja, ja että hoidolla on tärkeä merkitys yhteiskunnan näkökulmasta. Tämä myös kannustaa yksittäisten kohteiden omistajia kohteiden ylläpitoon ja kunnostamiseen. Keskeinen asia avustuksen myöntämisessä on, että se nostaa korjausrakentamisen ja kulttuuriympäristöjen hoidon painoarvoa.

6.1.1 Avustuksiin liittyviä kehittämistarpeita

Rakennusperintöavustukseen liittyvää toimintaa on seurattu ja siihen liittyvää tietoa tuotettu varsin kattavasti. Jatkon kannalta tärkeää on tuottaa tietoa tarkemmin myös rakennusperintöavustusten vaikutuksista ja vaikuttavuudesta suhteessa sen tuella tavoiteltaviin lopullisiin päämääriin. Seurannassa on syytä huomioida erilaisia, tässäkin selvityksessä esiin nostettuja vaikutuksia ja mittaamiseen liittyviä näkökulmia. Tietoa kannattaa hyödyntää, kun rakennusperintöavustuksiin liittyviä päätöksiä tehdään tulevaisuudessa. Lisäksi avustusjärjestelmän kehittämisessä on syytä huomioida tärkeimpiä vaikutuksien syntymistä edistäviä tekijöitä, kuten asiantuntija-avun saattamista korjauksen toteuttajien hyödynnettäväksi sekä korjaustoiminnan laadun varmistamista mm. asianmukaisilla materiaaleilla.

Seuraavassa on esitetty selvityksessä esiin nousseita kehittämistarpeita rakennusperintöavustusten vaikutusten vahvistamiseksi:

- Rakennusperintöavustuksilla haettavien vaikutusten vahvistamiseksi on syytä myös jatkossa ylläpitää ja mahdollisuuksien mukaan korostaa korjauksen suunnitteluvaihetta, korjaus- ja muuta neuvontaa sekä osaamisen ja asianmukaisten materiaalintuottajien toimintaedellytysten varmistamista. Nämä ovat keskeisiä tekijöitä rakennusperintöavustuksilla tavoiteltavien vaikutusten kannalta.

- Mikäli rakennusperintöavustusten vaikuttavuutta haluttaisiin lisätä, tarvitaan avustusten myöntämiseen selkeämpiä strategisia tavoitteita ja toiminnan suuntaamista tavoitteiden mukaisesti. Laajempien vaikutusten aikaansaamiseksi mm. alueellisen elinvoimaisuuden kehittämisessä voitaisiin laatia selkeämpiä avustusten myöntämiseen liittyviä alueellisia suunnitelmia, joissa huomioitaisiin niiden kytkeytyminen muuhun alueen kehittämistoimintaan ja strategiaan päämääriin.
- Avustusten vaikutusten seuranta on syytä systematisoida mm. vaikutusmallien ja mittaroinnin avulla, jotta saadaan tarkempaa tietoa taloudellisista ja muista vaikutuksista.
- Rakennusperintöavustusten vaikutuksista on syytä jatkossa tuottaa tietoa järjestelmällisemmin ja lisätä tiedon näkyvyyttä potentiaalisille avustuksen hakijoille ja laajemmin toimijakentälle. Keskeistä vaikutusten synnylle on, että ymmärrys lisääntyy vaikutuksista ja sitä kautta avustuksen hyödyntämisen mahdollisuuksista.

6.2 Rakennusperintöavustusjärjestelmä

Avustusjärjestelmän tunnettuus

- Avustusten tunnettuutta tulisi lisätä.

Rakennusperintöavustusjärjestelmä on järjestelmänä vakiintunut. Museoviraston myöntämät entistämisavustukset tunnetaan alueilla paremmin kuin ELY-keskusten myöntämät avustukset. Museoviraston avustukset ovat vahva brändi. Vakiintuneesta järjestelmästä huolimatta avustuksia ja niiden käyttömahdollisuuksia ei kuitenkaan tunneta niin hyvin kuin olisi mahdollista ja mikä olisi eduksi Suomen rakennetulle kulttuuriympäristölle. Historiallisesti arvokkaan rakennuskannan korjaamisen ja säilyttämisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että rakennukset kunnostetaan rakennukselle ominaisin menetelmin aikaa ja käyttöä kestäviksi. Rakennusperintöavustusten myötä kunnostetut kohteet toimivat hyvinä esimerkkeinä avustusten käyttömahdollisuuksista.

Kahden järjestelmän kokonaisuus

- Avustusjärjestelmät tukevat hyvin toisiaan.
- Avustuskokonaisuutta tulee selkeyttää sekä hakijan että viranomaisen näkökulmasta.

ELY-keskusten ja Museoviraston hieman toisistaan poikkeavat avustusjärjestelmät tukevat hyvin toisiaan. ELY-keskusten kautta jaettavat avustukset jakaantuvat tasapuolisemmin alueille, kun taas Museoviraston avustukset kohdistuvat enemmän merkkirakennuksiin ja isoihin kohteisiin. Kahden rinnakkaisen järjestelmän olemassaolo kuitenkin lisää hallinnollista työtä sekä hakijoiden että viranomaisten näkökulmasta. Muutama vuosi sitten käyttöön otetut sähköiset järjestelmät ovat vähentäneet hakemusvaiheeseen liittyvän työn määrää.

Resursointi

- Tarvitaan riittävä resursointi koko prosessin ajan sekä sujuva ja toisiaan täydentävä viranomaisten välinen yhteistyö.

Viranomaisten antama neuvonta on tärkeä osa avustusta. Viranomaisten resurssit ovat kuitenkin vähäiset eikä korjausneuvontaa ja valvontaa pystytä tekemään siinä määrin kuin olisi tarpeen. Viranomaiset ennättävät käymään vain osassa avustusta saaneista kohteista, ja usein neuvonta tapahtuukin puhelimitse ja sähköpostitse. Neuvonta vaatii myös perinrerakentamisen ja -kunnostamisen erityisosaamista, eikä kaikilta alueilta löydy tähän riittävää asiantuntemusta. Tämä tulee esille erityisesti ELY-keskusten osalta, missä rakennusperintöavustukset ovat vain osa avustuksista vastaavien henkilöiden tehtäväkirjoa. Museoviraston ja maakuntamuseoiden asiantuntemuksen vuoksi yhteistyö viranomaisten välillä myös ELY-keskusten suuntaan on tärkeää.

Maakuntaudistuksen mahdollisuudet

- Mahdollinen tuleva maakuntaudistus aiheuttaa muutoksia ja luo mahdollisuuksia avustusjärjestelmän kehittämiseksi.

Maakuntaudistukseen liittyen on esitetty, että ELY-keskusten myöntämät avustukset siirtyisivät maakuntien tehtäviksi. Maakuntaudistus sisältää monia mahdollisuuksia avustusjärjestelmän kehittämiseksi, jos rakennetun kulttuuriympäristön ylläpidon myönteinen merkitys maakunnille ymmärretään ja sen ylläpitoon halutaan maakunnissa panostaa.

6.2.1 Avustusjärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita

Seuraavassa on esitetty selvityksessä esiin nousseita rakennusperintöavustusjärjestelmän kehittämistarpeita:

- Rakennusperintöavustuksista tiedottamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomioita, jotta olemassa oleva kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta säilyisi hyvässä kunnossa ja käyttökelpoisena. Avustusta saaneet kohteet voisi listata Museoviraston ja ELY-keskusten nettisivuille. Erilaiset avoimien ovien päivät kunnostetuissa kohteissa olisivat erinomainen tapa levittää tietoa avustuksista ja niiden käyttömahdollisuuksista. Yksinkertainen ja hauska tapa olisi laittaa avustusta saaneen kohteen pihalle kyltti, josta kävisi ilmi, että kunnostusta tehdään rakennusperintöavustuksella.
- Museoviraston ja ELY-keskusten rakennusperintöavustusten myöntöperusteita tulisi selkeyttää. Avustushakijalle tulisi olla selvää, kumman myöntöjärjestelmän kautta hänen kannattaa avustusta hakea. Lisäksi avustuksen hakijoiden ohjaamista yhden luukun kautta oikean järjestelmän piiriin tulisi edistää.
- Erityisosaamista omaavien asiantuntijoiden ja muiden avustusjärjestelmän parissa työskentelevien yhteistyötä tulee edelleen vahvistaa. Viranomaiskoulutuksia on pidetty hyvänä keinona vahvistaa asiantuntemusta. Vastaavantyyppisiä koulutuksia olisi hyvä toteuttaa myös tulevaisuudessa mm. ympäristöministeriön, ELY-keskusten ja Museoviraston toimesta.
- Rakennusperintöavustuksien resurssit ja toiminnan jatkuvuus tulee varmistaa tulevissa maakunnissa. Avustusten merkitysten ja vaikutusten esille nostaminen ovat keinoja avustusjärjestelmän ja resurssien jatkuvuudelle myös uudistusten tuomissa muutoksissa.

LIITE 1. Lista organisaatioista, joiden edustajia haastateltiin selvitykseen

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Etelä-Savon ELY-keskus
Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Lapin ELY-keskus
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Uudenmaan ELY-keskus
Varsinais-Suomen ELY-keskus
Museovirasto
Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo
Helsingin kaupunginmuseo
Keski-Suomen museo
K.H. Renlundin museo – Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo
Lahden museo (Päijät-Häme)
Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo
Pirkanmaan maakuntamuseo
Pohjanmaan museo
Porvoon museo
Satakunnan museo
Savonlinnan maakuntamuseo

LIITE 2. Sähköinen kysely

Kysely rakennusperintöavustusten vaikutuksista

Selvityksen kohteena ovat ELY-keskusten ja Museoviraston myöntämät rakennusperinnön hoitoon suunnatut avustukset.

TAUSTATIEDOT

1. Missä maakunnassa kunnostettu kohde sijaitsee?

- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

2. Mikä on kunnostetun kohteen käyttötarkoitus?

- Asuinrakennus
- Vapaa-ajan asunto
- Talousrakennus (piharakennus, aitta, sauna jne.)
- Julkinen rakennus
- Yksityinen rakennus, joka on kaupallisessa käytössä (esim. kahvila)
- Museo tai jokin muu matkailukohde
- Muu, mikä? _____

3. Mikä on kunnostetun kohteen ikä?

- alle 50 vuotta
- 50-100 vuotta
- yli 100 vuotta
- yli 200 vuotta

4. Onko kunnostettu rakennus suojeltu?

- Ei ole
- Kyllä on, mikä on rakennuksen suojeluperuste? _____

5. Onko samaan kohteeseen myönnetty aiemmin rahoitusta?

- Ei ole
- Kyllä on

AVUSTUSTA KOSKEVAT TIEDOT

6. Kuinka suuri oli saamasi avustussumma?

- alle 2 500 euroa
- 2 500 – 5 000 euroa
- 5 000 – 10 000 euroa
- 10 000 – 20 000 euroa
- 20 000 - 30 000 euroa
- yli 30 000 euroa

7. Kuinka paljon korjaushankkeeseen on käytettiin/tullaan käyttämään rahaa?

- alle 10 000 euroa
- 10 000 – 20 000 euroa
- 20 000 – 30 000 euroa
- 30 000 – 40 000 euroa
- yli 50 000 euroa
- yli 100 000 euroa

8. Saitko korjaushankkeelle avustusta muista rahoituslähteistä (esim. kunnat, valtio,EU/ rakennerahasto)?

- En
- Kyllä, mistä? _____

AVUSTUKSEN KÄYTTÖ

9. Mihin käytit saamasi avustuksen? (voi valita useamman vaihtoehdon)

- Materiaalihankintoihin*
- Työkustannuksiin
- Joku muu, mikä? _____

*Miltä paikkakunnalta materiaalihankinnat ovat tehty? (kysymys aukeaa niille, jotka ovat vastanneet kysymyksen 9 materiaalikuluihin) (voi valita useamman vaihtoehdon)

- Samalta paikkakunnalta kuin kunnostuksen kohde
- Eri paikkakunnalta kuin kunnostuksen kohde
- Ulkomailta, esim. nettikauppa

10. Mihin avustuksella tehdyt korjaustoimet kohdistuivat? (voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Kantava rakenne
- Ikkunat/ovet
- Katto, rännit
- Savupiippu, tulisijat
- Julkisivu
- Kuistit/muut lisärakenteet
- Piha-alue
- Muu rakennuksen osa, mikä? _____

11. Arvioi hankkeessa käytetyn työn määrää. (Valitse seuraavista vaihtoehdoista parhaiten käytettyä työaikaa kuvaava määrä)

Ei lainkaan / 1 päivä / 2-3 päivää / 1 viikko / 2 viikkoa / 3 viikkoa / 4 viikkoa / Yli kuukausi

- Ostettu työ
- Talkootyö
- Oma työ
- Harjoittelijat

AVUSTUKSEN MERKITYS

12. Oliko hankkeen työsuunnitelma:

- Laadittu omin voimin
- Laadittu yhteistyössä ulkopuolisen tahon kanssa
- Tilattu ulkopuoliselta

13. Valitse seuraavista avustuksen määrää koskevista vaihtoehdoista omaa hankettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

- Saamani avustuksen määrä oli riittävä osarahoitus suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen
- Saamani avustuksen määrä oli jokseenkin riittävä osarahoitus suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen
- Saamani avustuksen määrä oli vähäinen suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen
- Saamani avustuksen määrä ei ollut lainkaan riittävä suunnitellun kunnostuksen toteuttamiseen

14. Valitse seuraavista avustuksen merkittävyyttä koskevista vaihtoehdoista omaa hankettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

- Avustuksella oli iso merkitys kunnostetun rakennuksen säilymiseen ja käyttöön
- Avustuksella oli jonkin verran merkitystä kunnostetun rakennuksen säilymiseen ja käyttöön
- Avustuksella oli vähäinen merkitys kunnostetun rakennuksen säilymiseen ja käyttöön
- Avustuksella ei ollut lainkaan merkitystä kunnostetun rakennuksen säilymiseen ja käyttöön

15. Miten saamasi avustus on vaikuttanut rakennuksen käyttöön? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Avustus esti rakennuksen purkamisen
- Avustus mahdollisti rakennuksen käytön/paransi käyttömahdollisuuksia
- Avustus mahdollisti rakennuksen päivittämisen nykyaikaiseksi
- Avustuksella oli esteettinen vaikutus rakennuksen ympäristöön
- Avustus paransi rakennuksen historiallista arvoa

16. Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia korjauksesta on seurannut korjauksen valmistamisen jälkeen? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Korjaus on tuonut säästöjä rakennuksen käyttökustannuksissa, esim. lämmityskustannukset
- Korjaus mahdollisti rakennuksen/kohteen uudistamisen, josta on seurannut/odotetaan seuraavan tuloja (mm. kaupallisen toiminnan käynnistämisen johdosta)
- Korjaus mahdollisti rakennuksen/kohteen käytöstä saatavien tulojen/taloudellisen hyödyn jatkuvuuden
- Korjaus mahdollisti rakennuksen/kohteen myynnin
- Korjauksesta seuraavat taloudelliset hyödyt liittyvät laajemmin alueen muiden toimijoiden saamiin hyötyihin (mm. matkailun lisääntymisen hyödyt matkailuyrityksissä)
- Korjaus on lisännyt rakennuksen taloudellista arvoa
- Korjauksesta ei ole seurannut taloudellisia vaikutuksia
- jokin muu, mikä? _____

Voit tarkentaa edellistä vastaustasi oheiseen tekstikenttään: _____

17. Olisitko toteuttanut korjauksen ilman myönnettyä avustusta?

- Kyllä, korjaus olisi toteutettu samanlaisena ilman avustusta
- Korjaus olisi toteutettu osittain ilman avustusta
- Korjauksen toteuttaminen olisi viivästynyt ilman avustusta
- Korjausta ei olisi toteutettu ilman avustusta

18. Miten mielestäsi avustusten jakamista tulisi kehittää, jotta avustus olisi mahdollisimman vaikuttava? _____

Muuta kommentoitavaa? _____

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN: 978-952-361-002-6 (PDF)
ISSN: 2490-1024 (PDF)